

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1996-1997

14 DÉCEMBRE 1996

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la suspicion légitime et l'impartialité du juge d'instruction

Proposition de loi modifiant les articles 542 et 545 du Code d'instruction criminelle

RAPPORT

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR MME **DELCOURT-PÊTRE**

Ont participé aux travaux de la commission :

1. Membres effectifs : M. Lallemand, président; MM. Bourgeois, Coveliers, Mme de Bethune, MM. Desmedt, Erdman, Goris, Hotyat, Mahoux, Mme Maximus, M. Vandenberghe et Mme Delcourt-Pêtre, rapporteur.

2. Membres suppléants : M. Happart, Mme Van der Wildt et M. Verhofstadt.

Voir :

Documents du Sénat :

1-456 - 1996/1997 :

N° 1 : Proposition de loi.
N° 2 : Amendements.

1-446 - 1996/1997 :

N° 1 : Proposition de loi.

1-448 - 1996/1997 :

N° 1 : Proposition de loi.
N° 2 : Amendement.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1996-1997

14 DECEMBER 1996

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering, inzake de wettige verdenking en de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 542 en 545 van het Wetboek van Strafvordering

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE
UITGEBRACHT
DOOR MEVR. **DELCOURT-PÊTRE**

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

1. Vaste leden : de heer Lallemand, voorzitter; de heren Bourgeois, Coveliers, mevrouw de Bethune, de heren Desmedt, Erdman, Goris, Hotyat, Mahoux, mevrouw Maximus, de heer Vandenberghe en mevrouw Delcourt-Pêtre, rapporteur.

2. Plaatsvervangers : de heer Happart, mevrouw Van der Wildt en de heer Verhofstadt.

Zie :

Gedr. St. van de Senaat :

1-456 - 1996/1997 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel.
Nr. 2 : Amendementen.

1-446 - 1996/1997 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel.

1-448 - 1996/1997 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel.
Nr. 2 : Amendement.

La Commission de la Justice a examiné les trois présentes propositions de loi au cours de ses réunions des 27 novembre, 3 et 14 décembre 1996.

I. PROCÉDURE

Comme leur intitulé l'indique, les trois propositions de loi concernent le problème de l'impartialité et de l'indépendance du juge d'instruction.

Elles ont été déposées toutes trois à la suite de l'arrêt rendu par la Cour de cassation le 14 octobre 1996 dans l'affaire Dutroux (Cass., 14 octobre 1996, J.T., 1996, 670).

Néanmoins, elles diffèrent sur plusieurs points.

Les propositions de loi de MM. Verhofstadt et consorts (n° 1-446/1) et de MM. Vandenberghe et consorts (n° 1-448/1) visent toutes deux à affiner, en ce qui concerne le juge d'instruction, les principes d'impartialité et d'indépendance auxquels l'ensemble des juges sont tenus. Cependant, elles donnent une définition différente des conditions dans lesquelles les actes d'un juge d'instruction peuvent donner lieu à suspicion légitime.

Les deux propositions contiennent en outre des dispositions relatives à la procédure, notamment à l'obligation pour la Cour de cassation d'entendre toutes les parties intéressées.

La proposition de loi de MM. Lallemand, Erdman et consorts (n° 1-456/1) concerne exclusivement la procédure de dessaisissement des juridictions en général.

Vu ce qui précède, la commission décide d'examiner conjointement les trois propositions de loi pour tenter d'en faire un texte de loi cohérent.

II. EXPOSÉ INTRODUCTIF DES AUTEURS DES PROPOSITIONS DE LOI

A. Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la suspicion légitime et l'impartialité du juge d'instruction (déposée par MM. Verhofstadt et consorts) (doc. Sénat, 1996-1997, 1-446/1)

La proposition de loi à l'examen vise à apporter une solution au problème qui se pose quand, en application de l'article 542 du Code d'instruction criminelle, une partie demande à la Cour de cassation de dessaisir un juge d'instruction pour cause de suspicion légitime, parce que ce dernier aurait suscité une apparence de partialité.

De commissie voor de Justitie heeft deze drie wetsvoorstellen onderzocht tijdens haar vergaderingen van 27 november en 3 en 14 december 1996.

I. PROCEDURE

Zoals hun opschrift aangeeft, betreffen de drie wetsvoorstellen de problematiek van de onpartijdigheid en de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechter.

Zij zijn alle drie ingediend in het kielzog van het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1996 in de zaak Dutroux (Cass., 14 oktober 1996, J.T., 1996, 670).

Zij onderscheiden zich echter op verschillende punten van elkaar.

De wetsvoorstellen van respectievelijk de heer Verhofstadt c.s. (nr. 1-446/1) en de heer Vandenberghe c.s. (nr. 1-448/1) streven ten opzichte van de onderzoeksrechter allebei naar een verfijning van de principes van de onpartijdigheid en de onafhankelijkheid waartoe alle rechters gehouden zijn. Zij geven echter een verschillende omschrijving van de voorwaarden waaronder daden van een onderzoeksrechter aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking.

Beide bevatten tevens bepalingen over de procedure, inzonderheid de verplichting voor het Hof van Cassatie om alle betrokken partijen te horen.

Het wetsvoorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. (nr. 1-456/1) behelst uitsluitend de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechtscolleges in het algemeen.

Gelet op het bovenstaande beslist de commissie de drie wetsvoorstellen gezamenlijk te onderzoeken in een poging om tot een coherente wettekst te komen.

II. INLEIDENDE UITEENZETTINGEN VAN DE INDIENERS VAN DE WETSVOORSTELLEN

A. Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering, inzake de gewettigde verdenking en de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter (ingediend door de heer Verhofstadt c.s.) (Gedr. St. Senaat, 1996-1997, nr. 1-446/1)

Het onderhavige wetsvoorstel wenst een oplossing te bieden voor het probleem dat rijst wanneer een partij krachtens artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering het Hof van Cassatie verzoekt zijn dossier op grond van gewettigde verdenking aan een onderzoeksrechter te onttrekken omdat deze laatste een schijn van partijdigheid heeft gewekt.

Se référant à l'opposition des parents des petites filles enlevées et assassinées contre l'arrêt précité de la Cour de cassation, l'auteur de la proposition souligne que la proposition ne vise absolument pas à intervenir dans une procédure en cours.

Pour l'avenir, il faut définir de manière plus précise la notion de partialité.

Il ne faut pas interpréter ce qui précède comme une tentative de miner ce principe. Les principes d'indépendance et d'impartialité du juge restent les fondements de l'État de droit.

Néanmoins, en ce qui concerne leur portée, il faut faire une distinction selon qu'ils concernent un juge du fond ou un juge d'instruction.

En effet, un juge d'instruction a une double qualité: il est non seulement juge, mais également officier de police judiciaire qui participe à l'exécution matérielle des actes relatifs à la recherche des infractions, à la collecte des preuves et à la recherche des auteurs (art. 8 du Code d'instruction criminelle).

Abstraction faite de la question de savoir s'il ne conviendrait pas de supprimer, comme l'a fait l'Italie, la fonction du juge d'instruction et de la remplacer éventuellement par celle de «juge de l'instruction», il est proposé qu'un juge puisse être dessaisi, non pas en raison d'une apparence de partialité en faveur ou au détriment d'une personne, mais uniquement lorsque ses actes mettent manifestement en péril son impartialité ou son indépendance.

Sa partialité doit donc être établie.

La précision apportée répond à l'ambivalence de la fonction du juge d'instruction.

Dans son arrêt du 14 octobre 1996, la Cour de cassation a fait un rapprochement entre l'article 828 du Code judiciaire, qui énumère les causes de récusation et l'article 542 du Code d'instruction criminelle, qui prévoit le renvoi d'un tribunal à un autre tribunal pour cause de suspicion légitime.

L'intervenant fait remarquer que, par analogie, la Cour de cassation a appliqué l'article 828 du Code judiciaire. Cette disposition qui figure à la quatrième partie du Code judiciaire, intitulée «de la procédure civile», n'est pas applicable *in se* à la procédure pénale et au juge d'instruction, mais bien au juge du fond.

Les causes pour lesquelles un juge peut être récusé en application de l'article 828 du Code judiciaire, ne peuvent pas être appliquées sans autre forme de procès à un juge d'instruction, vu la spécificité de sa fonction. En particulier, les trois conditions qui sont

Met verwijzing naar het verzet van de ouders van verschillende ontvoerde en vermoorde meisjes tegen het voormelde arrest van het Hof van Cassatie, beklemtoont de indiener dat het geenszins de bedoeling is met dit voorstel in een lopende procedure tussen te komen.

Naar de toekomst toe moet het begrip onpartijdigheid echter nauwkeuriger worden omschreven.

Een en ander mag niet worden geïnterpreteerd als een poging om dit principe te ondergraven. De beginselen van de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechter blijven onverkort gelden als de fundamenten van de rechtsstaat.

Met betrekking tot hun draagwijdte moet er echter een onderscheid worden gemaakt naar gelang ze een vonnisrechter of een onderzoeksrechter betreffen.

De onderzoeksrechter heeft namelijk een dubbele hoedanigheid: hij is niet alleen rechter, maar ook officier van gerechtelijke politie die deelneemt aan de materiële uitvoering van handelingen die betrekking hebben op de opsporing van misdrijven, het verzamelen van bewijsmateriaal en het vinden van daders (art. 8 van het Wetboek van Strafvordering).

Afgezien van de vraag of, in navolging van Italië, de functie van onderzoeksrechter niet moet worden afgeschaft en eventueel vervangen door die van «rechter van het onderzoek», wordt voorgesteld dat een zaak niet langer aan een onderzoeksrechter kan worden onttrokken wegens een schijn van partijdigheid bij het onderzoek ten gunste of ten laste, maar enkel wanneer zijn daden kennelijk de onpartijdigheid of onafhankelijkheid in het gedrang brengen.

Zijn partijdigheid moet dus worden bewezen.

Deze precisering komt tegemoet aan de tweeledigheid van het ambt van onderzoeksrechter.

In zijn arrest van 14 oktober 1996 heeft het Hof van Cassatie op het onderling verband gewezen tussen artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek, dat de wrakingsgronden opsomt, en artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de verwijzing van een zaak van de ene rechtbank naar een andere op grond van gewettigde verdenking.

Spreker merkt op dat het Hof van Cassatie artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek bij analogie heeft toegepast. Deze bepaling die voorkomt in het vierde deel van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de burgerlijke rechtspleging, is *in se* niet toepasselijk op de strafprocedure en op de onderzoeksrechter, wel op de vonnisrechter.

De redenen die volgens artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek tot de wraking van een rechter kunnen leiden, kunnen wegens de specificiteit van de functie van onderzoeksrechter niet zonder meer op hem worden toegepast. Inzonderheid drie voorwaar-

parfaitement applicables à un juge du fond, ne sauraient être invoquées dans la même mesure à l'encontre d'un juge d'instruction.

La première cause figure à l'article 828, 8°, qui prévoit qu'un juge peut être récusé s'il a donné conseil, plaidé ou écrit sur le différend; s'il en a précédemment connu comme juge ou arbitre, sauf si, au même degré de juridiction:

1. il a concouru à un jugement ou à une sentence avant faire droit;
2. ayant statué par défaut, il connaît de l'affaire sur opposition;
3. ayant statué sur un pourvoi, il connaît ultérieurement de la même cause, chambres réunies.

Il semble aux auteurs de la proposition de loi que le juge du fond se doit de respecter strictement la disposition ci-dessus et de prendre ses distances par rapport aux parties au litige.

Un juge d'instruction, pour sa part, enfreint sans doute quotidiennement cette règle, par exemple lorsqu'il fait savoir à la victime d'un délit qu'elle doit se constituer partie civile. En effet, il donne un conseil à l'une des parties à la cause et viole par là même l'article 828 du Code judiciaire.

En second lieu, il y a le 10° du même article, devenu entre temps tristement célèbre, qui dispose que le juge peut être récusé s'il a déposé comme témoin; si, depuis le commencement du procès, il a été reçu par une partie à ses frais ou a agréé d'elle des présents. Il arrive que des juges d'instruction contreviennent également à cette disposition.

En troisième lieu, il y a la récusation sur la base de l'article 828, 11°, du Code judiciaire, s'il y a inimitié capitale entre le juge et l'une des parties s'il y a eu, de sa part, agressions, injures ou menaces, verbalement ou par écrit, depuis l'instance, ou dans les six mois précédant la récusation proposée.

Dans la pratique quotidienne, il n'est pas rare que, lors de confrontations entre un juge d'instruction et un inculpé, l'on prononce des mots que ce dernier interprète comme l'expression d'une inimitié capitale ou comme une injure ou une menace.

La thèse centrale qui sous-tend la proposition en discussion est qu'à défaut de dispositions du Code d'instruction criminelle concernant l'impartialité du juge et, en particulier, du juge d'instruction, l'application de l'article 828 du Code judiciaire peut être acceptée, par analogie, pour juger si un juge d'instruction est partial ou non.

den die perfect toepasbaar zijn op een vonnisrechter, kunnen niet in dezelfde mate tegen een onderzoeksrechter worden ingeroepen.

De eerste is artikel 828, 8°, krachtens hetwelk een rechter kan worden gewraakt indien hij raad gegeven, gepleit of geschreven heeft over het geschil; indien hij daarvan vroeger kennis heeft genomen als rechter of als scheidsrechter, behalve indien hij in dezelfde aanleg:

1. heeft medegewerkt aan een vonnis of een uitspraak alvorens recht te doen;
2. na uitspraak te hebben gedaan bij verstek, van de zaak kennis neemt op verzet;
3. na uitspraak te hebben gedaan op een voorziening, later van dezelfde zaak kennis neemt in verenigde kamers.

Het komt de indieners van het voorstel voor dat de vonnisrechter deze bepaling strikt moet naleven en van de gedingpartijen afstand moet nemen.

Een onderzoeksrechter zal deze regel waarschijnlijk dagelijks overtreden, bijvoorbeeld wanneer hij het slachtoffer van een misdrijf meedeelt dat het zich burgerlijke partij moet stellen. Hij geeft namelijk raad aan een van de procespartijen en schendt aldus artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

Ten tweede is er het inmiddels berucht geworden 10° van hetzelfde artikel luidens hetwelk er grond is tot wraking indien de rechter als getuige is opgetreden; indien hij, sedert de aanvang van het geding, door een partij op haar kosten is ontvangen of geschenken van haar heeft aangenomen. Ook deze bepaling wordt wel eens door onderzoeksrechters overtreden.

Ten derde is er de wraking krachtens artikel 828, 11°, van het Gerechtelijk Wetboek indien er tussen de rechter en een van de partijen een hoge graad van vijandschap bestaat; indien er zijnerzijds aanrandingen, mondelinge of schriftelijke beledigingen of bedreigingen hebben plaatsgehad sinds de aanleg van het geding of binnen zes maanden vóór de voordracht van de wraking.

Het zal wel dagelijkse praktijk zijn dat er in confrontaties tussen een onderzoeksrechter en een verdachte woorden vallen die door deze laatste als de uiting van een hoge graad van vijandschap worden geïnterpreteerd of als een belediging of een bedreiging.

De centrale stelling die aan dit voorstel ten grondslag ligt, is dat bij ontstentenis van bepalingen in het Wetboek van Strafvordering omtrent de onpartijdigheid van de rechter en inzonderheid van de onderzoeksrechter, de toepassing van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek bij analogie aanvaardbaar is om te oordelen of een onderzoeksrechter al dan niet partijdig is.

On peut y opposer que cet article pose, dans trois au moins de ses subdivisions, à savoir 8°, 10° et 11°, des conditions que le juge d'instruction, force est de le constater, ne pourra pas ou ne pourra que difficilement respecter, quelle que soit la conscience professionnelle avec laquelle il s'acquitte de sa mission.

Cela ne signifie pas que le juge d'instruction qui se trouve en contact étroit avec les parties ne doit pas respecter l'exigence d'impartialité. Les auteurs de la proposition estiment toutefois qu'un juge d'instruction ne peut être dessaisi d'une affaire que sur la base d'une partialité manifeste ou prouvée. Une apparence de partialité ne suffit donc plus.

En rédigeant la proposition, ils ont essayé d'aborder tous les articles qui touchent à ce problème.

Il y a d'abord l'article 542 du Code d'instruction criminelle, qui habilite la Cour de cassation à renvoyer une affaire d'un juge d'instruction à un autre pour cause de sûreté publique ou de suspicion légitime.

Il y a en second lieu les articles 648 et suivants du Code judiciaire, qui portent sur le dessaisissement du juge.

Les auteurs ont longuement hésité sur la façon de procéder.

Dans sa proposition de loi, M. Vandenberghe a opté pour une modification du seul article 542 du Code d'instruction criminelle.

La proposition à l'examen complète à la fois ce dernier article et l'article 650 du Code judiciaire.

En vertu de l'article 542, troisième alinéa, proposé du Code d'instruction criminelle, les actes d'un juge d'instruction ne constituent en soi une cause de suspicion légitime que lorsqu'il compromettent manifestement l'impartialité ou l'indépendance.

Conformément à l'article 650, deuxième alinéa, proposé du Code judiciaire, les actes d'un juge d'instruction ne constituent en soi une cause de suspicion légitime que lorsqu'ils compromettent manifestement son impartialité ou son indépendance, notamment lorsqu'il a donné conseil ou écrit sur un différend, qu'il a été reçu par une des parties à ses frais ou a agréé d'elle des présents, ou dans les cas prévus à l'article 828, 11°.

La raison pour laquelle il est proposé de compléter l'article 650 du Code judiciaire par cette disposition découle de la volonté d'aboutir à une procédure cohérente en matière de dessaisissement du juge.

Daartegenover staat dat dit artikel ten minste op drie van zijn onderdelen, te weten het 8°, het 10° en het 11°, voorwaarden stelt waarvan men moet vaststellen dat de onderzoeksrechter, hoe gewetensvol hij zich ook van zijn opdracht kwijt, ze niet of zeer moeilijk zal kunnen naleven.

Dit betekent niet dat de onderzoeksrechter die in nauw contact met de partijen staat, de onpartijdigheid niet in acht moet nemen. De indieners zijn echter van oordeel dat een zaak slechts op grond van een kennelijke of bewezen partijdigheid aan een onderzoeksrechter kan worden onttrokken. Een schijn van partijdigheid volstaat niet meer.

Bij de redactie van het voorstel hebben de indieners gepoogd alle artikelen betreffende dit probleem aan te pakken.

In de eerste plaats is er artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering betreffende de bevoegdheid van het Hof van Cassatie om een zaak van een onderzoeksrechter naar een andere te verwijzen om reden van openbare veiligheid of op grond van gewettigde verdenking.

Ten tweede zijn er de artikelen 648 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de onttrekking van de zaak aan de rechter.

De indieners hebben lange tijd gearzeld hoe ze tewerk zouden gaan.

De heer Vandenberghe heeft er in zijn wetsvoorstel voor geopteerd enkel artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering te wijzigen.

In het onderhavige voorstel worden zowel dit laatste artikel als artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek aangevuld.

Luidens het voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering vormen daden van een onderzoeksrechter op zichzelf slechts een grond van gewettigde verdenking, wanneer ze kennelijk de onpartijdigheid of onafhankelijkheid in het gedrang brengen.

Overeenkomstig het voorgestelde artikel 650, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek vormen daden van een onderzoeksrechter op zichzelf slechts een grond van wettige verdenking, wanneer ze kennelijk de onpartijdigheid of onafhankelijkheid in het gedrang brengen, onder meer bij het raad geven of schrijven over een geschil, wanneer hij door een partij op haar kosten ontvangen wordt of van haar geschenken aangenomen heeft, of in de gevallen bepaald in artikel 828, 11°.

De reden waarom wordt voorgesteld artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek aldus aan te vullen, vloeit voort uit de wil om tot een coherente procedure te komen inzake de onttrekking van de zaak aan de rechter.

On a donc profité de l'occasion pour inscrire à l'article 655 du Code judiciaire le principe selon lequel cette procédure doit être contradictoire.

L'intervenant reconnaît que, sur ce plan, la proposition de loi de MM. Lallemand, Erdman et consorts (n° 1-456/1) est plus élaborée.

À titre de conclusion, il déclare que sa proposition de loi vise à résoudre deux problèmes.

Premièrement, on peut se demander si, compte tenu de la double qualité du juge d'instruction, il ne conviendrait pas d'insérer dans le Code d'instruction criminelle la notion de partialité manifeste en remplacement de la notion d'apparence de partialité. On trouvera des arguments à l'appui de cette thèse dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme et de la Cour de cassation.

Dans l'affirmative, il y a lieu d'examiner s'il ne conviendrait pas d'inscrire également cette règle à l'article 650 du Code judiciaire, étant donné que cette disposition relative au dessaisissement du juge s'applique tant à la procédure civile qu'à la procédure pénale.

Deuxièmement, la procédure en dessaisissement doit s'effectuer de manière contradictoire. La proposition de loi de MM. Lallemand, Erdman et consorts contient une procédure détaillée en la matière.

L'intervenant souligne que, tant que notre droit ne remplacera pas la notion de juge d'instruction par celle de «juge de l'instruction», lequel serait exclusivement juge et n'agirait plus en tant qu'officier de police judiciaire, la notion de partialité manifeste ou prouvée devra être définie par la loi.

L'on accroîtrait ainsi la liberté d'action du juge d'instruction et l'on freinerait en même temps la propension de certaines parties à invoquer, à son encontre, l'apparence de partialité.

B. Proposition de loi modifiant les articles 542 et 545 du Code d'instruction criminelle (déposée par MM. Vandenberghe et consorts) (doc. Sénat, 1996-1997, n° 1-448/1)

Cette proposition de loi vise à éviter qu'un juge ne soit très simplement entravé dans son instruction en invoquant, à son encontre, une apparence subjective de partialité.

On ne peut admettre qu'un juge d'instruction soit obligé de vérifier systématiquement si, dans les actes qu'il pose et les dispositions qu'il prend, il fait preuve de suffisamment d'impartialité et donne aux parties toutes les chances de bénéficier d'un procès équitable.

Van de gelegenheid is dan ook gebruik gemaakt om in artikel 655 van het Gerechtelijk Wetboek het principe in te schrijven dat deze procedure tegensprekelijk moet verlopen.

Spreker geeft toe dat het wetsvoorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. (nr. 1-456/1) op dat vlak meer uitgewerkt is.

Bij wijze van conclusie verklaart de indiener dat zijn wetsvoorstel twee problemen wenst op te lossen.

Ten eerste rijst de vraag of, gelet op de dubbele hoedanigheid van de onderzoeksrechter, het begrip kennelijke partijdigheid niet in het Wetboek van Strafvordering moet worden ingevoerd ter vervanging van de notie schijn van partijdigheid. Argumenten voor deze stelling zijn terug te vinden in de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en het Hof van Cassatie.

In bevestigend geval moet worden nagegaan of deze regel ook niet in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek moet worden ingeschreven aangezien deze bepaling betreffende de onttrekking van de zaak aan de rechter zowel voor de burgerlijke rechtspleging geldt als voor de strafrechtspleging.

Ten tweede dient de procedure inzake de onttrekking van de zaak aan de rechter tegensprekelijk te verlopen. Het wetsvoorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. biedt in dat opzicht een gedetailleerde regeling.

Spreker beklemtoont dat zolang de figuur van de onderzoeksrechter in ons recht niet vervangen wordt door die van de «rechter van het onderzoek», die uitsluitend rechter is en niet meer als officier van de gerechtelijke politie optreedt, de notie van de kennelijke of bewezen partijdigheid bij wet moet worden vastgelegd.

Dit zal de bewegingsvrijheid van de onderzoeksrechter ten goede komen en een rem zijn op de neiging van sommige partijen om tegen hem de schijn van partijdigheid in te roepen.

B. Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 542 en 545 van het Wetboek van Strafvordering (ingediend door de heer Vandenberghe c.s.) (Gedr. St., Senaat, 1996-1997, nr. 1-448/1)

Dit wetsvoorstel heeft tot doel te voorkomen dat een onderzoeksrechter op zeer eenvoudige wijze in zijn onderzoek wordt gehinderd doordat tegen hem een subjectieve schijn van partijdigheid wordt ingeroepen.

Het gaat niet aan dat een onderzoeksrechter zich bij elke onderzoeksdaad en bij elke beschikking de vraag moet stellen of hij voldoende onpartijdig is en de partijen alle kansen op een fair en eerlijk proces biedt.

Il est dès lors nécessaire de préciser le seuil à partir duquel un acte ou une attitude du juge d'instruction peut être qualifié de partial.

Il faut toutefois partir du principe suivant lequel le droit à un procès équitable, qui est garanti par l'article 6 de la C.E.D.H., s'applique non seulement au tribunal appelé à se prononcer sur le bien-fondé de l'action pénale, mais aussi à toutes les étapes qui ont précédé la procédure quant au fond.

La loi proposée comprend deux éléments.

Les auteurs proposent en premier lieu de compléter l'article 542 du Code d'instruction criminelle par un troisième alinéa en vertu duquel les actes du juge d'instruction ne peuvent constituer une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité.

La formulation choisie s'inspire de l'arrêt que la Cour européenne des droits de l'homme a rendu le 24 février 1993 dans l'affaire Fey/Autriche, dans lequel elle a jugé qu'eu égard à la nature des mesures d'instruction préparatoires prises par le juge du fond, les craintes quant à son impartialité ne se révélaient pas objectivement justifiées (*N.Q.H.R.*, 1993, 197) (doc. Sénat, 1996-1997, n° 1-448/2, p. 2).

La terminologie utilisée montre, d'une part, que les actes posés par le juge d'instruction vis-à-vis de la victime qui pourraient susciter une impression de parti pris, doivent être confrontés au principe de proportionnalité (*si, eu égard à leur nature et à leur «étendue»*) et que, d'autre part, pour qu'il y ait impression de partialité, il doit en être ainsi non seulement aux yeux de la victime, mais aussi aux yeux des tiers (*font naître «objectivement» une impression de partialité*) (doc. Sénat, 1996-1997, n° 1-448/1, p. 2).

Il faut donc plus qu'un fait futile pour conclure à la partialité d'un juge d'instruction.

L'arrêt de la Cour de cassation du 14 octobre 1996 a semé la confusion dans l'esprit de beaucoup de juges d'instruction.

Par exemple, certains d'entre eux ont pris l'habitude de visiter les victimes de délits à l'hôpital. Depuis l'arrêt susvisé, ils se demandent si ces visites ne risquent pas de faire naître une apparence de partialité. Il est clair qu'ils se trouveraient dans une situation intenable s'ils devaient constamment se demander si les actes qu'ils posent ne donnent pas une impression de partialité.

C'est pourquoi l'on propose de disposer que, pour qu'il y ait impression de partialité, il faut qu'il en soit ainsi non seulement aux yeux de la victime, mais aussi aux yeux des tiers.

De drempel om een bepaalde daad of houding van een onderzoeksrechter als partijdig te kwalificeren, moet derhalve nader worden omschreven.

Uitgangspunt blijft echter dat het recht op een eerlijk proces, gewaarborgd door artikel 6 E.V.R.M., niet alleen voor de rechtbank geldt die uitspraak doet over de gegrondheid van de strafvordering, maar evenzeer voor de stadia die de procedure ten gronde voorafgaan.

Het voorstel behelst twee elementen.

In de eerste plaats wordt artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering aangevuld met een derde lid, overeenkomstig hetwelk daden van een onderzoeksrechter op zichzelf slechts aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.

De gebruikte formulering sluit aan bij een arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens van 24 februari 1993 inzake Fey/Oostenrijk waarin geoordeeld werd dat, gelet op de omvang en de aard van de door de rechter ten gronde genomen vooronderzoeksmaatregelen, de vrees omtrent diens onpartijdigheid objectief gezien niet gerechtvaardigd was (*N.Q.H.R.*, 1993, 197) (Gedr. St., Senaat, 1996-1997, nr. 1-448/1, blz. 2).

De gebruikte terminologie toont enerzijds aan dat de daad door de onderzoeksrechter ten aanzien van het slachtoffer gesteld, die de indruk van vooringenomenheid zou kunnen doen uitschijnen, dient getoetst te worden aan het beginsel van de proportionaliteit (*wanneer «uit de aard en de omvang» blijkt*). Anderzijds toont die aan dat er slechts sprake zal zijn van de indruk van partijdigheid wanneer dit niet alleen zo lijkt in de ogen van het slachtoffer maar ook ten aanzien van derden (*wanneer «objectief bekeken» de indruk ontstaat*) (Gedr. St., Senaat, 1996-1997, nr. 1-448/1, blz. 2).

Futiele feiten volstaan derhalve niet om tot de partijdigheid van een onderzoeksrechter te besluiten.

Veel onderzoeksrechters zijn door het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1996 in verwarring gebracht.

Zo hebben sommige onderzoeksrechters de gewoonte aangenomen slachtoffers van misdrijven in het ziekenhuis te bezoeken. Door het bovenvermelde arrest beginnen zij te twijfelen of dit bezoek niet de schijn van partijdigheid kan wekken. Het is duidelijk dat een situatie waarin zij steeds de afweging moeten doen of een bepaalde daad niet de schijn van partijdigheid wekt, onhoudbaar is.

Om die reden wordt voorgesteld dat niet alleen het slachtoffer, maar ook derden objectief de indruk moeten hebben dat er partijdigheid is.

L'affaire qui a donné lieu à l'arrêt de la Cour de cassation du 14 octobre 1996 en dit long à ce sujet.

Alors que l'un des principaux inculpés estimait que la participation du juge d'instruction Connerotte à la soirée spaghetti à laquelle assistaient les petites filles libérées constituait une raison suffisante pour le dessaisir, une autre inculpée a fait savoir, par son conseil, qu'il n'y avait, à son avis, pas lieu de le faire puisque le juge en question l'avait toujours traitée avec impartialité.

Enfin, la proposition vise à insérer, à l'article 545 du Code d'instruction criminelle, une disposition qui introduit le principe du débat contradictoire.

Les auteurs de la proposition n'ont pas envisagé de modifier le Code judiciaire. Si, toutefois, la commission devait le juger utile, la proposition de MM. Lallemand, Erdman et consorts constituerait une bonne base pour ce faire.

C. Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure de dessaisissement (déposée par MM. Lallemand, Erdman et consorts) (doc. Sénat, 1996-1997, n° 1-456/1)

Il ressort des interventions des auteurs des autres propositions de loi que la nécessité d'organiser de manière contradictoire la procédure de dessaisissement du juge fait l'unanimité.

Les événements judiciaires récents ont mis en évidence l'existence d'une anomalie, la partie demanderesse étant la seule à être entendue et les autres parties étant exclues de la procédure (par exemple, les parties civiles).

Il va de soi que ces dernières ne peuvent manifester aucune compréhension pour ce qui précède.

Ainsi, dans l'affaire Dutroux, a-t-il suffi qu'une seule partie dépose une requête en dessaisissement pour mettre en branle la procédure devant la Cour de cassation.

En outre, l'arrêt du 14 octobre 1996, qui a ordonné le renvoi du dossier à un autre juge d'instruction, a sorti immédiatement ses effets.

Les parties civiles ont certes fait opposition à cet arrêt, mais la Cour de cassation a rejeté ce moyen le 11 décembre 1996.

Entre-temps, le président du tribunal de première instance de Neufchâteau avait déjà confié le dossier à un autre juge d'instruction. Cette mesure pratique n'aurait pas été annulée par un éventuel arrêt de cassation.

De zaak die tot het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1996 heeft geleid, spreekt op dat vlak boekdelen.

Terwijl een van de hoofdverdachten van oordeel was dat de deelname van onderzoeksrechter Connerotte aan het spaghetti-feestje met de bevrijde meisjes een voldoende reden was om de zaak aan hem te onttrekken, liet een andere verdachte bij monde van zijn raadsman weten dat daar zijns inziens geen reden toe was omdat de betrokken onderzoeksrechter hem steeds op onpartijdige wijze had behandeld.

Ten tweede wordt in artikel 545 van het Wetboek van Strafvordering het principe van het contradictoir debat ingeschreven.

De indieners hebben geen wijziging van het Gerechtelijk Wetboek overwogen. Indien de commissie dat toch wenselijk zou achten, biedt het voorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. daartoe het gewenste platform.

C. Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter (ingediend door de heren Lallemand en Erdman c.s.) (Gedr. St., Senaat, 1996-1997, nr. 1-456/1)

Blijkens de interventies van de indieners van de andere wetsvoorstellen bestaat er een consensus over de noodzaak om de procedure inzake de onttrekking van de zaak aan de rechter tegensprekelijk te laten verlopen.

De recente gerechtelijke gebeurtenissen hebben aangetoond dat er een anomalie bestaat doordat uitsluitend de verzoekende partij wordt gehoord met uitsluiting van de andere betrokken partijen (bv. de burgerlijke partijen).

Het spreekt vanzelf dat deze laatsten daar weinig begrip voor opbrengen.

Zo was het in de zaak Dutroux voldoende dat één partij een verzoek tot onttrekking indiende om de procedure voor het Hof van Cassatie op gang te brengen.

Het arrest van 14 oktober 1996 dat de verwijzing van het dossier naar een andere onderzoeksrechter beval, had bovendien onmiddellijk uitwerking.

De burgerlijke partijen hebben hiertegen weliswaar verzet aangetekend, maar het Hof van Cassatie heeft dat rechtsmiddel op 11 december 1996 verworpen.

Inmiddels had de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van Neufchâteau al een andere onderzoeksrechter met het dossier belast. Deze praktische regeling zou door een eventueel verbrekingarrest niet teniet zijn gedaan.

L'opposition n'attaquait même pas l'ordonnance par laquelle le président a transmis le dossier à un autre juge d'instruction. Pour ce faire, il faudrait élaborer une autre procédure.

La présente proposition de loi met l'ensemble des parties intéressées sur un pied d'égalité, dans le cadre d'une procédure contradictoire devant la Cour de cassation. En outre, la cour devra répondre à tous les arguments avancés. C'est ainsi que l'on garantira le principe d'une procédure honnête et équitable.

Le fait que les parties civiles participent à la procédure contribue à l'objectivation de la notion d'impartialité.

Le lien avec la proposition de loi de M. Vandenberghe et consorts est donc évident. C'est sur la base d'un débat contradictoire que la Cour de cassation pourra décider si les actes d'un juge d'instruction peuvent faire naître une suspicion légitime quand, en raison de leur nature ou de leur importance, ils suscitent objectivement une impression de partialité.

Pour illustrer les difficultés soulevées par l'interprétation de la notion d'impartialité, il est fait référence à l'affaire Boeckmans.

Dans un arrêt de la cour d'appel, l'on mentionne notamment que dans son rapport, le président a averti l'inculpé qu'il aurait à envisager un accroissement de la peine si la défense maintenait son système de défense odieux.

La défense avait en effet menacé de déposer une plainte pour faux en écriture si la cour ne mentionnait pas, dans son arrêt, les mots utilisés par le président dans son rapport.

La Cour de cassation n'a pas cassé cet arrêt, car elle a estimé que l'appréciation critiquée a été émise avant l'audition du demandeur et en présence de la défense, qui ont donc été en mesure de la contredire (Cass., 6 juin 1962, *J.T.*, 1963, 313, avec note de M. Cornil).

La Commission européenne y a vu l'expression de la partialité personnelle du juge (Boeckmans c. Belgique, Commission européenne des droits de l'homme, 29 octobre 1963, C.D. 12,29).

En outre, la procédure proposée se caractérise par la brièveté des délais et un minimum de formalités. Les parties peuvent dès lors comparaître en personne ou se faire représenter par un avocat, qui ne doit pas nécessairement être un avocat près la Cour de cassation.

Si l'on fait figurer cette procédure au Code judiciaire, il est absurde de conserver les articles du Code d'instruction criminelle qui règlent la procédure de renvoi.

De beschikking van de voorzitter houdende toewijzing van het dossier aan een andere onderzoeksrechter werd door het verzet zelfs niet aangevochten. Er zou hiervoor dan ook een andere procedure moeten worden uitgewerkt.

Met dit wetsvoorstel worden alle belanghebbende partijen op gelijke voet gesteld in een tegensprekelijke procedure voor het Hof van Cassatie. Het Hof zal tevens op alle aangevoerde argumenten moeten antwoorden. Aldus wordt het beginsel van een eerlijk en fair proces gewaarborgd.

Het feit dat de burgerlijke partijen bij de procedure worden betrokken, draagt bij tot de objectivering van het begrip onpartijdigheid.

De link met het wetsvoorstel van de heer Vandenberghe c.s. ligt dan ook voor de hand. Het is op grond van een tegensprekelijk debat dat het Hof van Cassatie zal kunnen uitmaken of de daden van een onderzoeksrechter aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.

Ter illustratie van de moeilijkheden die kunnen rijzen bij de interpretatie van het begrip onpartijdigheid, wordt naar de zaak Boeckmans verwezen.

In een arrest van een hof van beroep werd onder meer vermeld dat de voorzitter in zijn verslag met strafverzwaring had gedreigd als de beklaagde zijn walgelijke verdedigingstechnieken volhield.

De verdediging had er namelijk mee gedreigd klacht in te dienen wegens valsheid in geschrifte indien het hof in zijn arrest geen melding maakte van de door de voorzitter in zijn verslag gebruikte bewoordingen.

Het Hof van Cassatie heeft dit arrest niet vernietigd op grond van de overweging dat de voorzitter zijn verslag ten overstaan van de verdediging had voorgelezen die de gelegenheid had zijn appreciatie aan te vechten (Cass., 6 juni 1962, *J.T.*, 1963, 313, met noot M. Cornil).

De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens zag hierin echter een uiting van de persoonlijke vooringenomenheid van de rechter (Boeckmans v. België, Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, 29 oktober 1963, *C. D.*, 12, 29).

De voorgestelde procedure wordt tevens gekenmerkt door korte termijnen en een minimum aan formaliteiten. De partijen kunnen derhalve in persoon verschijnen of zich laten vertegenwoordigen door een advocaat zonder dat het om een advocaat bij het Hof van Cassatie hoeft te gaan.

Door deze procedure in het Gerechtelijk Wetboek op te nemen, heeft het geen zin de artikelen te behouden die in het Wetboek van Strafvordering de verwijzingsprocedure regelen.

C'est pourquoi il est proposé de faire référence, à l'article 545 du Code d'instruction criminelle, à la procédure prévue par les articles 648 à 659 du Code judiciaire.

III. DISCUSSION GÉNÉRALE

Un membre estime que la proposition de loi de MM. Vandenberghe et consorts répond aux arguments qui ont été avancés dans l'affaire Connerotte.

Plusieurs personnes ont souligné le risque d'une condamnation par la Cour européenne des droits de l'homme si la Cour de cassation n'avait pas dessaisi le juge d'instruction Connerotte du dossier Dutroux.

Si l'on fait figurer, dans la proposition de loi, la terminologie de la jurisprudence de la C.E.D.H., la critique précitée perd tout fondement.

L'intervenant appelle les auteurs des autres propositions de loi à se rallier sur ce point à la proposition de MM. Vandenberghe et consorts.

Ensuite, l'intervenant souligne qu'un juge d'instruction donne *ipso facto* une impression de partialité à certaines parties. L'inculpé qui est arrêté par un juge d'instruction ne considérera pas son arrestation comme un acte impartial, mais plutôt comme un acte hostile.

Qu'en est-il du juge d'instruction qui reçoit les victimes d'un délit ?

Actuellement, tous attendent de lui qu'il les accueille et les accompagne dans le cadre de l'instruction judiciaire. Fait-il preuve de partialité quand il leur conseille de se faire assister juridiquement ?

Il faut éclaircir le problème, surtout parce que l'opinion publique est convaincue que les décisions divergentes qu'a prises la Cour de cassation dans des cas similaires témoignent d'une démarche arbitraire. Ainsi, la Cour est soupçonnée elle-même de partialité.

Cela nuit à la confiance dans l'appareil judiciaire.

Un autre intervenant souhaite répondre à la remarque concernant la nature spécifique de la fonction de juge d'instruction. Cela fait un certain temps que l'on critique la double qualité de juge et d'officier de police judiciaire.

Vu l'évolution de la criminalité, l'intervenant estime qu'il est à peu près impossible à un juge d'instruction de rester objectif.

Le problème ne se pose pas seulement pour ce qui est des juges d'instruction, mais également pour ce qui est du barreau et des experts, qui sont souvent accusés de partialité.

Daarom wordt voorgesteld in artikel 545 van het Wetboek van Strafvordering te verwijzen naar de procedure vastgelegd in de artikelen 648 tot 659 van het Gerechtelijk Wetboek.

III. ALGEMENE BESPREKING

Een lid is van oordeel dat het wetsvoorstel van de heer Vandenberghe c.s. tegemoet komt aan de argumenten die in de zaak Connerotte naar voren werden geschoven.

Van verschillende kanten werd gewezen op het risico van een veroordeling door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens indien het Hof van Cassatie het dossier-Dutroux niet aan onderzoeksrechter Connerotte zou onttrekken.

Door de in de rechtspraak van het E.H.R.M. gebruikte terminologie in het wetsvoorstel over te nemen, verliest deze kritiek elke rechtsgrond.

Spreker roept de indieners van de andere voorstellen op zich op dit punt bij het voorstel van de heer Vandenberghe c.s. aan te sluiten.

Ten tweede merkt interveniënt op dat een onderzoeksrechter in de ogen van bepaalde partijen *ipso facto* als partijdig overkomt. De verdachte die door een onderzoeksrechter wordt aangehouden, zal dit niet als een onpartijdige daad beschouwen, maar eerder als een daad die van vijandschap getuigt.

Quid met de onderzoeksrechter die de slachtoffers van een misdrijf ontvangt?

Thans wordt algemeen van hem verwacht dat hij hen opvangt en begeleidt in het kader van het gerechtelijk onderzoek. Getuigt hij van vooringomenheid wanneer hij hun aanraadt zich juridisch te laten bijstaan?

Deze problematiek moet worden uitgeklaard, vooral omdat bij de publieke opinie de overtuiging leeft dat de uiteenlopende beslissingen van het Hof van Cassatie over gelijkaardige gevallen van een willekeurige aanpak getuigen. Aldus laadt het Hof de verdenking van partijdigheid op zich.

Dit schaadt het vertrouwen in het justitieel apparaat.

Een volgende interveniënt haakt in op de opmerking betreffende de specifieke aard van het ambt van onderzoeksrechter. Er wordt reeds geruime tijd kritiek geuit op zijn dubbele hoedanigheid van rechter en officier van gerechtelijke politie.

Gelet op de evolutie van de criminaliteit is het volgens spreker voor een onderzoeksrechter vrijwel onmogelijk daar objectief tegenover te staan.

Dit probleem doet zich niet alleen bij onderzoeksrechters voor, maar ook bij de balie of bij deskundigen die dikwijls van partijdigheid worden beschuldigd.

Malgré les arguments *pro et contra*, l'intervenant se demande si, sous sa forme actuelle, la fonction de juge d'instruction est encore viable à moyen terme.

Après réflexion, M. Verhofstadt juge qu'il est quelque peu exagéré d'insérer à l'article 650, deuxième alinéa, du Code judiciaire qu'il propose, les cas énumérés à l'article 828 du même code qui, actuellement, sont appliqués par analogie.

Compte tenu du fait que, dans plusieurs arrêts relatifs au dessaisissement, la Cour de cassation s'est référée à l'article 828 du Code judiciaire, la présente proposition de loi doit permettre de faire en sorte que le renvoi à cet article s'effectue dans une autre optique, à savoir celle de l'article 542 du Code d'instruction criminelle proposé.

Il s'ensuit que si l'on pourra continuer à invoquer l'article 828 du Code judiciaire, qui énumère les causes de récusation, il faudra également démontrer que la nature et l'étendue des actes posés par le juge d'instruction font naître objectivement une impression de partialité.

L'intervenant se demande aussi s'il ne faudrait pas insérer également le critère de l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle proposé par M. Vandenberghe, dans l'article 650, deuxième alinéa, du Code judiciaire.

L'article 650 du Code judiciaire dispose que chacune des parties peut demander le dessaisissement du juge pour cause de suspicion légitime.

Cet article ne fait pas de distinction entre le juge du fond et le juge d'instruction.

L'on pourrait compléter l'article 542 du Code d'instruction criminelle par le troisième alinéa proposé par M. Vandenberghe suivant lequel les actes d'un juge d'instruction ne peuvent constituer en soi une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité.

L'intervenant propose d'insérer également ce critère à l'article 650 du Code judiciaire, car il fait partie du chapitre relatif au dessaisissement, lequel s'applique à la procédure civile comme à la procédure pénale.

De la sorte, on exclut la possibilité de soupçonner une contradiction entre l'article 650 du Code judiciaire et l'article 542 du Code d'instruction criminelle.

Un autre membre signale que la proposition de MM. Vandenberghe et consorts se rapporte exclusivement au juge d'instruction. Faut-il en déduire que le critère suivant lequel les actes du juge d'instruction ne

Ondanks de argumenten *pro en contra* vraagt interveniënt zich af of het ambt van onderzoeksrechter in zijn huidige vorm op halflange termijn nog overlevingskansen heeft.

Bij nader inzien acht de heer Verhofstadt het enigszins overdreven om in het door hem voorgestelde artikel 650, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek de gevallen van artikel 828 van hetzelfde Wetboek op te nemen die thans bij analogie worden toegepast.

Aangezien het Hof van Cassatie in verschillende arresten betreffende de onttrekking naar artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek heeft verwezen, moet met deze wetswijziging worden bewerkstelligd dat de verwijzing naar dit artikel vanuit een andere optiek gebeurt, te weten die vervat in het gewijzigde artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek dat de wrakingsgronden opsomt, zal dus nog steeds kunnen worden aangevoerd, maar er zal moeten worden aangetoond dat de aard en de omvang van de daden van de onderzoeksrechter objectief bekeken de indruk van partijdigheid doen ontstaan.

Ten tweede vraagt hij zich af of het door de heer Vandenberghe voorgestelde criterium in artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering ook niet moet worden opgenomen in artikel 650, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

Artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat iedere partij op grond van wettige verdenking kan vorderen dat de zaak aan de rechter wordt onttrokken.

Hier wordt geen onderscheid gemaakt tussen de vonnisrechter en de onderzoeksrechter.

Artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering zou kunnen worden aangevuld met het door de heer Vandenberghe voorgestelde derde lid volgens hetwelk daden van een onderzoeksrechter op zichzelf slechts aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.

Spreker stelt voor dit criterium ook in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek in te schrijven omdat dit artikel deel uitmaakt van het hoofdstuk over de onttrekking van de zaak aan de rechter, dat zowel voor de burgerlijke rechtspleging als voor de strafrechtspleging geldt.

Aldus kan geen tegenstrijdigheid worden vermoed tussen artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering.

Een volgende spreker merkt op dat het voorstel van de heer Vandenberghe c.s. uitsluitend de onderzoeksrechters betreft. Moet hieruit worden afgeleid dat het criterium volgens hetwelk daden van een on-

peuvent constituer en eux-mêmes une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité, ne peut pas être appliqué aux autres juges ?

Il fait également remarquer que l'article 650, deuxième alinéa, du Code judiciaire proposé par M. Verhofstadt, reprend seulement certaines dispositions de l'article 828 du Code judiciaire, à savoir les 8°, 10 et 11°. L'auteur donne ainsi l'impression que les causes de la récusation qui sont définies par cet article ont une portée différente.

Les causes qui traduisent le principe «*nemo iudex in sua causa*», à savoir les 1° au 7° (inclus), ont indéniablement une portée universelle. Un juge qui se trouve dans l'une des situations visées par ces dispositions ne peut, objectivement, être considéré comme impartial. Les causes énumérées aux 8°, 10° et 11°, par contre, sont sujettes à interprétation.

On ne retrouve pas cette distinction dans la proposition de loi de MM. Vandenberghe et consorts.

L'intervenant est d'avis qu'il est nécessaire de préciser ce point.

Un autre membre estime que l'on ne peut modifier l'article 828 du Code judiciaire, car l'on indiquerait ainsi que les causes de récusation peuvent, dans une certaine mesure, être interprétées avec une certaine souplesse. On ne peut admettre une telle concession vis-à-vis d'un article qui s'applique principalement aux juges du fond. Il est absolument indispensable d'interpréter strictement la notion d'impartialité. La magistrature assise ne peut pas susciter même une apparence de partialité.

L'intervenant admet cependant qu'il y a une nuance en ce qui concerne l'impartialité des juges d'instruction qui, elle, est appréciée différemment. L'on pourrait donc la définir, notamment à l'aide du critère retenu dans l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle proposé par M. Vandenberghe.

Il ne juge pas utile de répéter ce critère à l'article 650 du Code judiciaire.

Comme cela a été dit dans l'introduction, la proposition de loi de MM. Lallemand, Erdman et consorts porte exclusivement sur la procédure en dessaisissement (art. 648-659 du Code judiciaire). Y introduire des critères portant sur le fond n'a pas de sens.

En effet, pour déterminer s'il est question ou non de suspicion légitime, l'on se base sur d'autres dispositions, qui s'appliquent au juge *qualitate qua*, à savoir

derzoeksrechter op zichzelf slechts aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat, niet op andere rechters toepasbaar is ?

Een tweede bedenking betreft het feit dat in het door de heer Verhofstadt voorgestelde artikel 650, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek slechts enkele bepalingen van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek zijn overgenomen, met name het 8°, het 10° en het 11°. Hiermee geeft de indiener aan dat de in dat artikel bepaalde wrakingsgronden een verschillende draagwijdte hebben.

De gronden die de vertaling zijn van het beginsel «*nemo iudex in sua causa*», te weten het 1° tot en met het 7°, hebben zonder enige twijfel een universele draagwijdte. Alle rechters die in de door deze bepalingen geïnterpreteerde situaties verkeren, kunnen objectief niet als onpartijdig gezien worden beschouwd. Het 8°, het 10° en het 11° zijn daarentegen voor interpretatie vatbaar.

Dit onderscheid komt niet tot uiting in het wetsvoorstel van de heer Vandenberghe c.s.

Spreker is van oordeel dat zich hier enige precisering opdringt.

Een ander lid is van oordeel dat artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek niet mag worden gewijzigd omdat hiermee het signaal zou worden gegeven dat de wrakingsgronden met enige soepelheid mogen worden geïnterpreteerd. Een dergelijke toegeeflijkheid ten aanzien van een artikel dat voornamelijk voor vonnisrechters geldt, is onduidelijk. Een strikte interpretatie van de onpartijdigheid is absoluut noodzakelijk. De zetelende rechter mag zelfs geen schijn van partijdigheid wekken.

Spreker gaat wel akkoord met de nuancering dat de onpartijdigheid van de onderzoeksrechters anders wordt ervaren. Zij kan daarom worden omschreven, bijvoorbeeld aan de hand van het criterium opgenomen in het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering.

Spreker acht het niet nodig dit criterium te herhalen in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek.

Zoals in de inleiding is uiteengezet, viseert het wetsvoorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. uitsluitend de procedure betreffende de onttrekking van de zaak aan de rechter (artt. 648-659 van het Gerechtelijk Wetboek). Het heeft geen zin hier inhoudelijke criteria in te voeren.

De beoordeling van de vraag of er al dan niet sprake is van gewettigde verdenking, geschiedt immers op grond van andere bepalingen die toepasse-

l'article 542 du Code d'instruction criminelle pour le juge d'instruction et l'article 828 du Code judiciaire pour le juge du fond.

Il ne voit pas l'intérêt de la formule qui consiste, à l'article 650 du Code judiciaire, à renvoyer à l'article 542 du Code d'instruction criminelle pour les juges d'instruction et à l'article 828 du Code judiciaire pour la magistrature assise. Il faudrait d'ailleurs également mentionner que les causes de récusation énumérées à l'article 828 du Code judiciaire doivent être interprétées de manière stricte.

À son avis, il faudrait spécifier que la procédure définie à l'article 650 et suivants du Code judiciaire doit être appliquée en tenant compte de la qualification du juge. Selon qu'il s'agit d'un juge d'instruction ou d'un juge du fond, la problématique de la partialité devra être abordée sous un angle différent, à savoir, respectivement, à la lumière de l'article 542 du Code d'instruction criminelle et à celle de l'article 828 du Code judiciaire.

L'intervenant souligne par ailleurs que cette procédure ne s'applique pas uniquement aux juges, mais aussi aux juridictions. Au cours de la période qui a précédé l'arrêt de la Cour de cassation du 14 octobre 1996, le procureur général près de cette cour avait, dans son avis, proposé de retirer l'affaire au tribunal de première instance de Neufchâteau. La Cour n'a pas suivi cet avis et a renvoyé la cause à un autre juge d'instruction du même tribunal.

Pour conclure, on ne peut nier qu'une évolution s'est opérée au sein de la société dans la manière d'aborder la problématique de la partialité du juge. Il n'empêche que, dans certains cas, il reste préférable de revenir à l'application orthodoxe des principes qui ont été exposés par M. Van Reepinghen.

Ainsi, il arrivait autrefois fréquemment que des experts dépêchés sur place refusent d'accepter la tasse de café que leur offrait l'une des parties, parce qu'ils ne voulaient pas éveiller le moindre soupçon de partialité.

Toutefois, les idées évoluent. L'article 828, 8°, du Code judiciaire illustre bien cette évolution.

Combien de juges n'ont pas publié des travaux sur des points du droit auxquels ils sont eux-mêmes confrontés ou auxquels ils pourraient être confrontés ultérieurement ?

Un juge peut-il encore être considéré comme impartial si une partie est en mesure de connaître à l'avance, en se basant sur ses publications, son point de vue sur certaines questions ?

lijk zijn op de rechter *qualitate qua*. Voor de onderzoeksrechter zal dat artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering zijn, voor de vonnisrechter artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

Hij ziet geen heil in de formule om in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek, voor de onderzoeksrechters naar artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering te verwijzen en voor de zetelende rechters naar artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij dan nog zou worden vermeld dat de in dit laatste artikel vermelde wrakingsgronden strikt moeten worden toegepast.

Zijns inziens moet worden gespecificeerd dat bij de toepassing van de procedure bepaald in artikel 650 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek rekening moet worden gehouden met de kwalificatie van de rechter. Naar gelang het een onderzoeksrechter of een vonnisrechter betreft, zal de problematiek van de partijdigheid vanuit een andere invalshoek moeten worden benaderd, zijnde respectievelijk artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

Voorts wijst interveniënt erop dat de procedure niet alleen ten opzichte van rechters geldt, maar ook ten aanzien van rechtsmachten. In de aanloop naar het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1996 heeft de procureur-generaal bij dat Hof in haar advies trouwens voorgesteld de zaak aan de rechtbank van eerste aanleg te Neufchâteau te onttrekken. Het Hof is daar niet op ingegaan en beval de verwijzing van de zaak naar een andere onderzoeksrechter van dezelfde rechtbank.

Tot slot kan niet worden ontkend dat er zich in de benadering van de problematiek van de partijdigheid van de rechter een maatschappelijke evolutie voordoet. In sommige gevallen loont het echter nog steeds de moeite terug te grijpen naar de orthodoxe toepassing van de principes die Van Reepinghen heeft uiteengezet.

Zo gebeurde het vroeger dikwijls dat deskundigen op plaatsbezoek een kopje koffie van een van de partijen weigerden omdat ze niet het minste vermoeden van partijdigheid wilden wekken.

Maar de denkbeelden hierover evolueren. Artikel 828, 8°, van het Gerechtelijk Wetboek illustreert dit ten overvloede.

Hoeveel rechters hebben niet gepubliceerd over rechtsvragen waarmee ze zelf zijn geconfronteerd of zullen worden geconfronteerd ?

Kan een rechter nog als onpartijdig worden beschouwd wanneer een partij aan de hand van diens publicaties op voorhand weet wat zijn standpunt is over bepaalde problemen ?

Pour ces raisons, l'intervenant conclut que l'article 828 du Code judiciaire doit être appliqué strictement à la magistrature assise et que, dans le cas des juges d'instruction, le problème de la suspicion légitime doit être examiné sur la base du critère repris à l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle, proposé par M. Vandenberghe.

M. Verhofstadt se rallie à ce point de vue. Mais il n'empêche que la Cour de cassation pourra toujours, dans le cadre de la procédure prévue à l'article 650 du Code judiciaire, appliquer par analogie l'article 828 du même code au juge d'instruction.

L'intervenant déclare qu'en rédigeant sa proposition, il a envisagé de transférer l'article 828 de la quatrième partie du Code judiciaire relative à la procédure civile à une partie générale qui s'appliquerait tant à la procédure civile qu'à l'action pénale. Cet article préciserait alors, pour les 8°, 10° et 11°, que ces dispositions ont, à l'égard du juge d'instruction, une autre portée qu'à l'égard du juge du fond.

Il a toutefois renoncé à ce projet, parce que l'article 828 du Code judiciaire porte précisément sur la procédure civile.

Un autre membre en déduit que lorsqu'un juge d'instruction est reçu par une des parties aux frais de celle-ci, le juge concerné ne peut, en vertu de l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle tel qu'il est proposé par M. Vandenberghe, être dessaisi, si son acte ne peut pas, objectivement, être considéré comme partial. Le juge pourrait toutefois être récusé sur la base de l'article 828, 10°, du Code judiciaire.

Un commissaire se dit opposé à la proposition visant à reprendre à l'article 650 du Code judiciaire le critère énoncé à l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle proposé par M. Vandenberghe. L'on pourrait de la sorte donner une autre orientation à la procédure prévue aux articles 828 et suivants du Code judiciaire.

L'un des intervenants précédents fait observer que pour l'application de l'article 542 du Code d'instruction criminelle, la Cour de cassation pourra toujours invoquer l'article 828 du Code judiciaire pour apprécier l'impartialité du juge d'instruction, étant entendu que les actes de ce dernier ne peuvent constituer en soi une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité. Ce dernier critère ne concerne pas tant les situations visées aux 1° à 7° et au 9° de l'article 828 que les cas visés aux 8°, 10° et 11°.

Op grond hiervan besluit spreker dat artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek strikt dient te worden toegepast op de zetelende magistratuur, terwijl voor de onderzoeksrechters het probleem van de gewettigde verdenking moet worden onderzocht aan de hand van het criterium vervat in het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering.

De heer Verhofstadt schaaft zich achter deze opvatting. Dat neemt echter niet weg dat het Hof van Cassatie binnen het kader van de procedure bepaald in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek nog steeds artikel 828 van hetzelfde Wetboek bij analogie op de onderzoeksrechter zal kunnen toepassen.

Spreker verklaart dat hij bij de redactie van zijn voorstel overwogen heeft om artikel 828 over te hevelen van het vierde deel van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de burgerlijke rechtspleging naar een algemeen deel dat zowel voor de burgerlijke rechtspleging als voor de strafvordering zou gelden. Hierin zou dan voor het 8°, het 10° en het 11° worden gepreciseerd dat deze bepalingen ten aanzien van de onderzoeksrechter een andere draagwijdte hebben dan ten aanzien van de vonnisrechter.

Interveniënt heeft dit plan echter laten varen omdat artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek juist de burgerlijke rechtspleging betreft.

Een ander lid leidt hieruit af dat, wanneer een onderzoeksrechter door een partij op haar kosten is ontvangen, de zaak krachtens het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering niet aan hem kan worden onttrokken als zijn daad objectief bekeken niet als partijdig kan worden beschouwd. Hij kan echter wel worden gewraakt op grond van artikel 828, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek.

Een lid verklaart dat hij zich verzet tegen het voorstel om het criterium vervat in het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering over te nemen in artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek. Op deze wijze zou men de procedure van artikel 828 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek een andere oriëntatie geven.

Een vorige spreker merkt op dat het Hof van Cassatie bij de toepassing van artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering nog steeds artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek zal kunnen aanvoeren om de onderzoeksrechter op zijn onpartijdigheid te beoordelen, met dien verstande dat zijn daden op zichzelf slechts aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat. Dit laatste criterium betreft niet zozeer de situaties gevisieerd in het 1° tot het 7° en het 9° van artikel 828, maar voornamelijk de gevallen bedoeld in het 8°, het 10° en het 11°.

La commission abonde dans le même sens.

Un commissaire désire savoir si une partie peut choisir entre la procédure de récusation et celle du dessaisissement du juge. En d'autres termes, l'inculpé qui apprend que le juge d'instruction a pris un repas avec la partie civile peut-il requérir la récusation de juge d'instruction sur la base de l'article 828, 10°, du Code judiciaire parce qu'il n'a pas la certitude que cet acte suscite objectivement, l'impression de partialité aux yeux de la Cour de cassation en raison de sa nature et de son étendue?

Il pourrait sembler paradoxal qu'un inculpé puisse, sur la base des mêmes faits, introduire contre un juge d'instruction deux procédures différentes pour lesquelles le contrôle de l'impartialité reposerait sur des critères différents.

Ne conviendrait-il pas d'élaborer en la matière une procédure uniforme?

Un commissaire déclare que cette question n'a aucun sens, parce qu'un juge d'instruction ne peut pas être révoqué en vertu de l'article 828 du Code judiciaire. Seule la procédure de renvoi visée à l'article 542 du Code d'instruction criminelle peut être intentée contre lui devant la Cour de cassation.

L'intervenant suivant fait observer que le problème est dû, en grande partie, à la distinction que l'on fait entre l'impartialité objective et subjective.

L'impartialité objective ou structurelle se réfère à l'absence de parti pris, qui pourrait résulter du fait que le juge saisi de l'affaire quant au fond en a déjà pris connaissance en une autre qualité. Elle n'a rien à voir avec la personne du magistrat. Il faut vérifier s'il n'existe, indépendamment de la personnalité du juge, aucun élément lié au statut du juge ou aux fonctions qu'il exerce qui pourrait susciter chez le justiciable un doute fondé quant à son impartialité.

L'impartialité subjective concerne le comportement du juge. Celui-ci ne peut pas laisser paraître, par son comportement ou ses déclarations, qu'il ne peut plus juger sans parti pris les faits qui lui sont soumis (cf. Loontjens, K., *Het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter: stand van zaken*, T.B.P., 1996, p. 9-17; Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Anvers, Maklu, 1993, pp. 358-368).

À l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle tel qu'il est proposé par

De commissie sluit zich hierbij aan.

Een lid wenst te weten of een partij de keuze heeft tussen de procedure van wraking en die van onttrekking van de zaak aan de rechter. Met andere woorden, kan de verdachte die verneemt dat de onderzoeksrechter met de burgerlijke partij een maaltijd heeft genoten, de wraking van de onderzoeksrechter vorderen op grond van artikel 828, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek omdat hij niet de zekerheid heeft dat deze daad in de ogen van het Hof van Cassatie vanwege haar aard en omvang objectief bekeken de indruk van partijdigheid wekt?

Het zou als een paradox overkomen wanneer een verdachte op grond van dezelfde feiten twee verschillende procedures tegen een onderzoeksrechter zou kunnen inleiden waarbij voor de toetsing van de onpartijdigheid verschillende criteria zouden gelden.

Dient er ter zake geen uniforme procedure te worden uitgewerkt?

Een lid verklaart dat deze vraagstelling geen zin heeft omdat een onderzoeksrechter niet kan worden gewraakt krachtens artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek. Er kan tegen hem uitsluitend de in artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering bepaalde procedure van verwijzing worden ingeleid bij het Hof van Cassatie.

Een volgende spreker merkt op dat het probleem in grote mate te wijten is aan het feit dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen de objectieve en de subjectieve onpartijdigheid.

De objectieve of structurele onpartijdigheid verwijst naar de afwezigheid van vooringenomenheid die zou kunnen voortkomen uit het feit dat de rechter die over de grond van de zaak oordeelt, vroeger reeds in een andere hoedanigheid kennis heeft genomen van dezelfde zaak. Zij heeft niets te maken met de persoon van de magistrat. Er moet worden nagegaan of er, los van de persoonlijke ingesteldheid van de rechter, geen elementen verbonden zijn met het statuut van de rechter of met de functies die hij uitoefent die bij de rechtzoekende een gewettigde twijfel zouden kunnen veroorzaken inzake diens onpartijdigheid.

De subjectieve onpartijdigheid betreft het gedrag van de rechter. De rechter mag door zijn gedragingen of uitlatingen niet laten uitschijnen dat hij niet meer zonder vooringenomenheid kan oordelen over de hem voorgelegde feiten (cf. Loontjens, K., *Het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter: stand van zaken*, T.B.P., 1996, blz. 9-17; Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1993, blz. 358-368).

In het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvor-

M. Vandenberghe, il s'agit d'actes du juge d'instruction. La parenté d'un juge d'instruction avec une des parties ne peut pas être considérée comme un acte.

Toutefois, si le juge d'instruction est reçu par la partie civile aux frais de celle-ci (*cf.* art. 828, 10°, du Code judiciaire) et lui prodigue des encouragements, on peut objecter que l'assistance psychologique du juge d'instruction constitue un présent en nature qui compromet son impartialité.

L'article 542, troisième alinéa, proposé du Code d'instruction criminelle est applicable à une telle situation.

Néanmoins, l'auteur de la proposition n'a pas négligé le fait que l'article 828 du Code judiciaire vise également d'autres circonstances que l'on ne saurait considérer comme un acte du juge d'instruction, tel qu'un lien de parenté avec l'une des parties, un intérêt personnel à la contestation, etc.

En ce qui concerne la question de savoir s'il est possible qu'il existe un concours entre les procédures visées à l'article 828 du Code judiciaire et à l'article 542 du Code d'instruction criminelle, l'intervenant ne comprend pas pourquoi l'on devrait mener une procédure complexe devant la Cour de cassation en se fondant sur la suspicion légitime, alors qu'en ce qui concerne le juge d'instruction, l'on pourrait parvenir aux mêmes effets juridiques par le biais de la procédure de récusation devant le tribunal de première instance en vertu de l'article 828 du Code judiciaire.

L'intervenant suivant souligne que l'article 542 du Code d'instruction criminelle ne fait mention que du renvoi d'un tribunal à un autre ou d'un juge d'instruction à un autre, mais pas d'un juge à un autre. Dès lors, l'on ne saurait dessaisir un juge du fond; l'on ne peut que le récuser en application de l'article 828 du Code judiciaire. À l'inverse, l'on ne saurait récuser un juge d'instruction; on doit le dessaisir en application de l'article 542 du Code d'instruction criminelle et renvoyer l'affaire à un autre juge d'instruction.

Le membre qui a posé la question relative à un concours éventuel des deux procédures se range à cette interprétation, mais il estime quelque peu étonnant que les articles mentionnés ne le prévoient pas en toutes lettres. En effet, l'article 828 du Code judiciaire fait état de «tout juge», sans aucune restriction. Bien que cet article figure dans la quatrième partie du Code judiciaire relative à la procédure civile, l'on admet généralement que cet article vaut également pour la procédure pénale. Dès lors, on pourrait supposer qu'il vise aussi le juge d'instruction.

ring gaat het om daden van de onderzoeksrechter. De verwantschap van een onderzoeksrechter met een van de partijen kan niet als een daad worden beschouwd.

Indien de onderzoeksrechter door de burgerlijke partij echter op haar kosten wordt ontvangen (*cf.* art. 828, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek) en haar moed toespreekt, kan men opwerpen dat de psychologische bijstand van de onderzoeksrechter een geschenk in natura uitmaakt waardoor zijn onpartijdigheid in het gedrang wordt gebracht.

Het voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering is op een dergelijke situatie toepasselijk.

Het is de indiener echter niet ontgaan dat er in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek nog andere omstandigheden worden geïndiceerd die niet als een daad van een onderzoeksrechter kunnen worden beschouwd, zoals de verwantschap met een van de partijen, het betrokken zijn in het geschil enzovoort.

Met betrekking tot de vraag of er een samenloop mogelijk is tussen de procedures bedoeld in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering, ziet spreker niet in waarom er een ingewikkelde procedure op grond van gewettigde verdenking voor het Hof van Cassatie zou moeten worden gevoerd, wanneer men, wat de onderzoeksrechter betreft, hetzelfde rechtsgevolg zou kunnen bekomen via de procedure van de wraking voor de rechtbank van eerste aanleg krachtens artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

Een volgende interveniënt wijst erop dat artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering uitsluitend gewag maakt van de verwijzing van een zaak van het ene gerecht naar het andere of van de ene onderzoeksrechter naar de andere en niet van de ene rechter naar de andere. Men kan een zaak derhalve niet aan een vonnisrechter onttrekken; men kan hem enkel wraken krachtens artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek. Omgekeerd kan men een onderzoeksrechter niet wraken; men moet hem de zaak krachtens artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering onttrekken en die naar een andere onderzoeksrechter verwijzen.

Het lid dat de vraag stelde naar de mogelijke samenloop van de twee procedures, legt zich bij deze interpretatie neer, maar acht het enigszins verwonderlijk dat dit niet met zoveel woorden in de voormelde artikelen is bepaald. Artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek spreekt immers van «iedere rechter», zonder enige restrictie. Hoewel dit artikel voorkomt in het vierde deel van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de burgerlijke rechtspleging, wordt aangenomen dat dit artikel ook voor de strafrechtspleging geldt. Derhalve zou men kunnen veronderstellen dat ook de onderzoeksrechter wordt geïndiceerd.

Un membre souligne que l'article 828 du Code judiciaire a été conçu pour un juge du siège parce qu'il fait état dans ses dispositions de la « contestation » et du « procès ». Étant donné que le procès ne se fait pas devant le juge d'instruction, ce dernier ne saurait être récusé.

Néanmoins, il subsiste un problème lorsque l'on invoque contre le juge d'instruction certaines circonstances qui ne peuvent pas être considérées comme « des actes d'un juge d'instruction », tel que le lien de parenté, le fait d'avoir un intérêt à la contestation, etc. Peut-on affirmer que ces circonstances ne peuvent faire naître la suspicion légitime prévue à l'article 542 du Code d'instruction criminelle ? Dans l'affirmative, ne serait-on pas tenté d'avoir recours à l'article 828 du Code judiciaire, en courant le risque de donner une interprétation contraire, sinon à la lettre, du moins, à l'esprit, de l'article 542, troisième alinéa, du Code d'instruction criminelle proposé par M. Vandenberghe ?

Par conséquent, la question est de savoir quelles dispositions de l'article 828 du Code judiciaire peuvent être invoquées contre un juge d'instruction.

Un membre suggère d'insérer à l'article 542 du Code d'instruction criminelle, troisième alinéa, proposé par M. Vandenberghe ce qui suit: « Sans préjudice des motifs objectifs de partialité. »

La commission rejette cette suggestion.

Un autre intervenant se demande s'il ne suffit pas de faire référence, dans les travaux préparatoires, à la distinction entre l'impartialité objective et subjective.

*
* *

Au cours des débats, l'on a posé la question de savoir si l'on peut récuser un juge d'instruction sur la base de l'article 828 du Code judiciaire ou si l'on ne peut que le dessaisir pour cause de suspicion légitime en application de l'article 542 du Code d'instruction criminelle. Quelle est, selon la doctrine, la différence entre ces deux articles ?

On lit dans le rapport de M. Van Reepinghen sur la réforme judiciaire que « lorsque la récusation vise tous les membres d'un tribunal ou d'une cour, il s'agit non d'une récusation, mais d'une demande de dessaisissement prévue à l'article 649 du Code en projet. En ce cas seule la Cour de cassation est compétente. Cette solution est admise sous l'empire des lois en vigueur » (Van Reepinghen, Ch., Rapport sur la réforme judiciaire, *Moniteur belge*, Bruxelles, 1964, p. 341).

Een lid wijst erop dat artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek geconcipieerd is voor de zetelende rechter omdat het in zijn bepalingen steeds gewag gemaakt van « het geschil » en « het geding ». Aangezien er ten aanzien van de onderzoeksrechter geen geding wordt gevoerd, kan hij niet worden gewraakt.

Er blijft evenwel een probleem bestaan wanneer er tegen een onderzoeksrechter bepaalde omstandigheden worden ingeroepen die niet als « daden van een onderzoeksrechter » kunnen worden beschouwd, zoals de verwantschap, het betrokken zijn in een geschil enzovoort. Kan men stellen dat deze omstandigheden geen aanleiding kunnen geven tot gewettigde verdenking als bedoeld in artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering ? In bevestigend geval zou de verleiding kunnen bestaan om naar artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek terug te grijpen, met het risico dat men hieraan een interpretatie geeft die ingaat, zij het niet tegen de letter, dan toch tegen de geest van het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering.

De vraag is derhalve welke bepalingen van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek tegen een onderzoeksrechter kunnen worden aangevoerd.

Een lid suggereert in het door de heer Vandenberghe voorgestelde artikel 542, derde lid, van het Wetboek van Strafvordering een bepaling in te voegen in de zin van « Onverminderd de objectieve onpartijdigheidsgronden ».

De commissie gaat hier niet op in.

Een andere spreker vraagt zich af of het niet volstaat in de voorbereidende werken te verwijzen naar het onderscheid tussen de objectieve en de subjectieve onpartijdigheid.

*
* *

Eerder in het debat werd de vraag gesteld of een onderzoeksrechter kan worden gewraakt op grond van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek dan wel of een zaak hem alleen krachtens artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering wegens gewettigde verdenking kan worden onttrokken ? Waar ligt volgens de rechtsleer het onderscheid tussen deze twee artikelen ?

In zijn verslag over de gerechtelijke hervorming stelde Van Reepinghen dat « wanneer de wraking op alle leden van een rechtbank of een hof slaat, het niet om een wraking gaat maar om een vordering tot onttrekking, zoals genoemd in artikel 649 van het ontworpen wetboek. In dit geval is enkel het Hof van Cassatie bevoegd » (Van Reepinghen, Ch., Verslag over de gerechtelijke hervorming, *Belgisch Staatsblad*, Brussel, 1964, blz. 341).

M. Philippe Quarré confirme ce qui précède :

«Il convient de distinguer la demande de renvoi pour suspicion légitime et la récusation d'un juge. La première procédure, visée par l'article 542 du Code d'instruction criminelle, l'article 15 de la loi de 1832 et l'article 19 de la loi du 25 mars 1876, relève de la compétence de la Cour de Cassation et vise une juridiction dans son ensemble. Les motifs de la suspicion sont abandonnés à l'appréciation de la Cour de Cassation.

L'acte de récusation, par contre, vise un magistrat déterminé individuellement et constitue une procédure incidentelle qui est portée devant la juridiction saisie de la demande principale. Les causes de récusation sont limitativement prévues par les articles 828 et suivants du Code judiciaire» (Quarré, Ph., *Procédure pénale et notions de déontologie*, Presses universitaires de Bruxelles, 6e édition, 1994-1995, p. 307, voir également Fettweis, A., *Manuel de procédure civile*, Faculté de droit, d'économie et de sciences sociales de Liège, 1985, p. 433, n° 624).

L'avis de Michel Franchimont est très claire :

«La requête en renvoi d'un tribunal à un autre doit être fondée sur des griefs touchant le tribunal tout entier; lorsque ces griefs ne concernent qu'un ou plusieurs magistrats saisis des poursuites et appartenant à ce tribunal, il n'y a alors place que pour la procédure de récusation organisée par les articles 828 et suivants du Code judiciaire.

La procédure de récusation est organisée par les articles 828 et suivants du Code judiciaire et n'est autorisée que pour des griefs limitativement indiqués; elle ne vise que la personne d'un magistrat déterminé individuellement. Si le magistrat récusé refuse de s'abstenir, l'article 838 du Code judiciaire dispose que l'incident est tranché par une autre chambre du tribunal ou de la cour que celle à laquelle appartient le juge récusé. La Cour de Cassation n'est donc pas appelée à statuer sur ce litige de composition du siège.

Une demande en renvoi d'un tribunal de la jeunesse à un autre ne peut être accueillie que si elle vise tous les juges de la jeunesse qui composent ce tribunal: s'il y a plusieurs juges de la jeunesse, une demande fondée sur des faits imputés à celui qui, parmi eux, est saisi des poursuites, ne constitue en réalité qu'une récusation.

Cette solution retenue pour le juge de la jeunesse ne semble pas pouvoir l'être pour le juge d'instruction;

Philippe Quarré gaat dezelfde richting uit :

«Men moet een onderscheid maken tussen de vordering tot verwijzing op grond van gewettigde verdenking en de wraking van een rechter. De eerste procedure, bedoeld in artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 15 van de wet van 1832 en artikel 19 van de wet van 25 maart 1876, behoort tot de bevoegdheid van het Hof van Cassatie en heeft betrekking op een rechtscollege in zijn geheel. De gronden voor de verdenking worden overgelaten aan het oordeel van het Hof van Cassatie.

De akte van wraking heeft daarentegen betrekking op een individueel bepaalde magistraat en vormt een tussenvordering die gebracht wordt voor de rechtbank waar de hoofdvordering aanhangig is gemaakt. De wrakingsgronden zijn op beperkende wijze opgesomd in de artikelen 828 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek.» (Quarré, Ph., *Procédure pénale et notions de déontologie*, Presses universitaires de Bruxelles, 6e édition, 1994-1995, blz. 307; zie eveneens Fettweis, A., *Manuel de procédure civile*, Faculté de droit, d'économie et de sciences sociales de Liège, 1985, blz. 433, nr. 624).

Het advies van Michel Franchimont laat aan duidelijkheid niets te wensen over :

«Het verzoek tot verwijzing van een rechtbank naar een andere moet gegrond zijn op grieven die de rechtbank in zijn geheel raken; wanneer die grieven slechts betrekking hebben op een of meer magistraten die belast zijn met de vervolging en die tot deze rechtbank behoren, dan geldt alleen de wrakingsprocedure die geregeld wordt door de artikelen 828 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek.

De wrakingsprocedure wordt geregeld door de artikelen 828 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek en is slechts toegestaan voor een aantal op beperkende wijze opgesomde grieven; zij heeft slechts betrekking op de persoon van een individueel bepaalde magistraat. Indien de gewraakte magistraat weigert zich te onthouden, bepaalt artikel 838 van het Gerechtelijk Wetboek dat het tussengeschied beslecht wordt door een andere kamer van de rechtbank of van het hof dan die waartoe de gewraakte rechter behoort. Het Hof van Cassatie dient zich dus niet uit te spreken over dit geschil in verband met de samenstelling van het rechtscollege.

Een vordering tot verwijzing van een jeugdrechtbank naar een andere is slechts ontvankelijk wanneer ze betrekking heeft op alle jeugdrechters die in deze rechtbank zitting hebben: indien er verschillende jeugdrechters zijn, vormt een vordering die gegrond is op feiten die toegeschreven worden aan degene onder hen bij wie de vervolging aanhangig is, in werkelijkheid slechts een wraking.

Deze oplossing die van toepassing is op de jeugdrechter, lijkt niet toegepast te kunnen worden op de

qu'il y ait un seul ou plusieurs juges d'instruction auprès d'un même tribunal, la requête en récusation du juge d'instruction ne serait pas concevable car, exerçant une juridiction propre, ce juge ne pourrait faire l'objet que d'une procédure de renvoi pour cause de suspicion légitime devant la Cour de Cassation» (Franchimont, M., Jacobs, A. et Masset, A., *Manuel de procédure pénale*, Liège, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Ed. du Jeune Barreau de Liège, 1989, p. 997-998).

L'on peut déduire de ce qui précède qu'un juge d'instruction ne saurait être récusé sur la base de l'article 828 du Code judiciaire. La règle selon laquelle seule la juridiction à laquelle appartient le juge récusé peut se prononcer sur la récusation (Cass., 3 janvier 1990, arrêt royal 7892-7921, Arr. Cass., 1989-1990, n° 296), ne peut lui être appliquée. Le dossier dont il est saisi ne peut donc être renvoyé par la Cour de cassation à un autre juge d'instruction pour cause de suspicion légitime qu'en vertu de l'article 542 du Code d'instruction criminelle.

Néanmoins, il faut souligner que d'autres auteurs ne font pas la distinction, mentionnée ci-dessus, entre l'article 828 du Code judiciaire et l'article 542 du Code d'instruction criminelle, ou qu'ils ne la formulent pas aussi clairement. Néanmoins, ils affirment explicitement que l'on ne saurait récuser un juge d'instruction (*cf.* Declercq R., *Beginselen van strafrechtspieging*, Kluwer, 1994, n° 2307, p. 839 et Verstraeten R., *Handboek Strafvordering*, Anvers, Maklu, 1993, pp. 151, 361, 367 et 368).

DISCUSSION DES ARTICLES

La Commission décide de prendre pour base de la discussion des articles, la proposition de loi de MM. Lallemand, Erdman et consorts, modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement (n° 1-456/1).

1. Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement (n° 1-456/1)

Article 1er

Cet article ne suscite aucune observation.

Il est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

onderzoeksrechter; of er een of meer onderzoeksrechters zijn bij een zelfde rechtbank, de vordering tot wraking van de onderzoeksrechter zou ondenkbaar zijn want tegen deze rechter, die een eigen rechtsmacht uitoefent, kan slechts een procedure tot verwijzing op grond van gewettigde verdenking gevoerd worden bij het Hof van Cassatie.» (Franchimont, M., Jacobs, A. en Masset, A., *Manuel de procédure pénale*, Luik, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Ed. du Jeune Barreau de Liège, 1989, blz. 997-998).

Uit het bovenstaande volgt dat een onderzoeksrechter niet op grond van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek kan worden gewraakt. De regel volgens welke over wraking uitspraak wordt gedaan door het rechtscollege waartoe de gewraakte rechter behoort (Cass., 3 januari 1990, A.R. 7892-7921, Arr. Cass., 1989-1990, nr. 296), kan op hem niet worden toegepast. Het dossier dat bij hem aanhangig is, kan dus enkel krachtens artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering wegens gewettigde verdenking door het Hof van Cassatie naar een andere onderzoeksrechter worden verwezen.

Aan te stippen valt dat het hierboven vermelde onderscheid tussen artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering bij andere auteurs niet voorkomt of niet zo scherp wordt verwoord. Zij stellen evenmin expliciet dat een onderzoeksrechter niet kan worden gewraakt (*cf.* Declercq R., *Beginselen van strafrechtspieging*, Kluwer, 1994, nr. 2307, blz. 839 en Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1993, blz. 151, 361, 367 en 368).

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

De Commissie besluit bij de bespreking uit te gaan van het wetsvoorstel van de heren Lallemand en Erdman c.s. tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter (nr. 1-456/1).

1. Wetsvoorstel tot wijziging van de Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter (nr. 1-456/1)

Artikel 1

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen.

Het wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Article 2

M. Erdman dépose un amendement tendant à supprimer les mots « *en autant d'exemplaires qu'il y a de parties en cause* » (Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2, amendement n° 1).

En effet, dans les procédures répressives, le requérant ne connaît pas nécessairement le nombre de parties à la cause.

En outre, si l'on maintient le texte tel quel, le dépôt de la requête en autant d'exemplaires qu'il y a de parties constitue une condition de recevabilité.

Enfin, l'alinéa 2 de l'article 653 proposé prévoit expressément que le greffier communique la requête aux parties non requérantes.

L'amendement de M. Erdman et l'article 2 ainsi amendé, sont adoptés à l'unanimité des 9 membres présents.

Article 3

La Commission décide de rassembler les dispositions reprises aux articles 3 et 5, sans un seul et même article.

M. Erdman dépose à cet effet deux amendements, dont un tendant à supprimer l'article 3. Cet amendement (Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2, amendement n° 2) est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

Article 4 (Article 3 du texte adopté)

Un membre demande quelle est la portée exacte du 1° de l'article 656 proposé.

Les mots « l'expédition de l'arrêt » visent-ils bien la décision de la Cour faisant communication de la requête ?

L'un des auteurs principaux de la proposition répond par l'affirmative. Il s'agit d'un arrêt de soit communiqué.

L'on suit pour ce faire les procédures prescrites par la législation actuelle pour la Cour de cassation.

Il est demandé aux auteurs de la proposition à l'examen quel est exactement le but poursuivi par celle-ci, en ce qui concerne la mise en concordance des procédures civile et pénale.

Ces procédures présentent entre elles des différences importantes, notamment à propos du rôle du parquet. Si l'on considère les articles 542 et ss. du Code d'instruction criminelle, ont-ils tous leur équivalent dans les nouvelles dispositions proposées ?

Artikel 2

De heer Edman dient een amendement in dat ertoe strekt de woorden « in zoveel exemplaren als er partijen in het geding zijn » te doen vervallen (Gedr. St. Senaat, nr. 1-456/2, amendement nr. 1).

Bij strafprocedures weet de verzoeker immers niet noodzakelijk hoeveel partijen er in het geding zijn.

Als men de tekst laat zoals hij is, is de indiening van het verzoekschrift in evenveel exemplaren als er partijen in het geding zijn, een voorwaarde voor de ontvankelijkheid ervan.

Ten slotte bepaalt het tweede lid van het voorgestelde artikel 653 uitdrukkelijk dat de griffier het verzoekschrift meedeelt aan de niet-verzoekende partijen.

Het amendement van de heer Erdman en het aldus geamendeerde artikel 2 worden aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Artikel 3

De Commissie besluit de bepalingen uit de artikelen 3 en 5 samen te voegen in één artikel.

De heer Erdman dient hiertoe twee amendementen in, waarvan een ertoe strekt het artikel 3 te doen vervallen. Dit amendement (Gedr. St. Senaat, nr. 1-456/2, amendement nr. 2) wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Artikel 4 (Artikel 3 van de aangenomen tekst)

Een lid vraagt wat de precieze draagwijdte is van het 1° van het voorgestelde artikel 656.

Hebben de woorden « de uitgifte van het arrest » wel degelijk betrekking op het besluit waarin het Hof mededeling doet van het verzoekschrift.

Een van de hoofdindieners van het voorstel antwoordt bevestigend. Het gaat om een arrest houdende bevel tot mededeling.

Men volgt hier de gewone procedures die volgens de huidige wetgeving gelden voor het Hof van Cassatie.

Men vraagt de indieners van het wetsvoorstel wat hun precieze bedoeling is met betrekking tot het in overeenstemming brengen van de burgerlijke en de strafrechtelijke procedures.

Deze procedures vertonen immers belangrijke verschillen, met name wat betreft de rol van het parket. Vinden de artikelen 542 en volgende van het Wetboek van Strafvordering wel allemaal hun weerslag in de nieuwe voorgestelde bepalingen ?

Il est répondu que le dessaisissement a toujours lieu sous le contrôle du parquet, y compris en matière civile.

Il ne faut pas perdre de vue l'historique des dispositions régissant la matière. En matière pénale, la procédure était réglée dans le Code de 1867. Le Code judiciaire de Van Reepinghen datant de 1960, prévoit en matière civile une procédure inspirée de la procédure pénale. Les propositions à l'examen ont pour but d'élaborer une procédure générale, sans spécificité particulière en matière pénale, sauf pour ce qui concerne le rôle du juge d'instruction.

L'auteur principal de la proposition de loi n° 1-446 renvoie à l'article 6 de cette proposition, qui prévoit d'insérer à l'article 545 du Code d'instruction criminelle une disposition selon laquelle les autres parties intéressées sont entendues par la Cour de cassation.

La question est en effet de savoir si le caractère contradictoire de la procédure organisé aux articles 653 et ss. du Code judiciaire ne doit pas aussi être prévu à l'article 545 du Code d'instruction criminelle.

L'un des auteurs principaux de la proposition de loi n° 456 répond que ce n'est pas nécessaire, puisque l'article 545, tel que rédigé à l'article 7 de cette proposition renvoie expressément aux articles 648 à 659 du Code judiciaire.

M. Lallemand dépose un amendement tendant à supprimer, au 2e alinéa de l'article 656 proposé, les mots «qu'elle jugera nécessaire, qui lui paraissent superflus».

Cet amendement (Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2, amendement n° 3) est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

L'article 4 amendé est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

Article 5 (Article 4 du texte adopté)

La Commission décide de reprendre sous un seul et même article les dispositions des articles 3 et 5 de la proposition.

Outre son amendement visant à supprimer l'article 3 (voir *supra*, p. 20), M. Erdman dépose par conséquent un amendement (Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2, amendement n° 4), tendant à remplacer l'article 5 par ce qui suit: «Art. 5 — Les articles 654, 655 et 657 du Code judiciaire sont abrogés.»

Cet amendement est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

Er wordt geantwoord dat de onttrekking van de zaak aan de rechter steeds onder de controle van het parket gebeurt, ook in burgerlijke zaken.

Men mag de voorgeschiedenis van de bepalingen over deze materie niet uit het oog verliezen. Voor strafzaken werd de betrokken procedure geregeld in het Wetboek van 1867. Het Gerechtelijk Wetboek van Van Reepinghen uit 1960 voorziet voor burgerlijke zaken in een procedure geënt op de strafrechtelijke procedure. De onderhavige wetsvoorstellen hebben tot doel een algemene procedure uit te werken, die onveranderd geldt voor strafzaken, behalve wat de rol van de onderzoeksrechter betreft.

De hoofdindieners van het wetsvoorstel nr. 1-446 verwijst naar artikel 6 van dit voorstel, dat ertoe strekt in artikel 545 van het Wetboek van Strafvordering een bepaling in te voegen volgens welke de andere belanghebbende partijen worden gehoord door het Hof van Cassatie.

Moet de procedure op tegenspraak, geregeld in de artikelen 653 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek, niet ook uitdrukkelijk worden opgenomen in artikel 545 van het Wetboek van Strafvordering?

Een van de hoofdindieners van het wetsvoorstel nr. 1-456 antwoordt dat dit niet nodig is, aangezien artikel 545, zoals het geformuleerd wordt in artikel 7 van dit voorstel, uitdrukkelijk verwijst naar de artikelen 648 tot 659 van het Gerechtelijk Wetboek.

De heer Lallemand dient een amendement in dat ertoe strekt in het tweede lid van het voorgestelde artikel 656 de woorden «die het nodig acht», die hem overbodig lijken, te doen vervallen.

Dit amendement (Gedr. St., Senaat, nr. 1-456/2, amendement nr. 3) wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Het aldus geamendeerde artikel 4 wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Artikel 5 (Artikel 4 van de aangenomen tekst)

De commissie besluit de artikelen 3 en 5 van het wetsvoorstel op te nemen in één artikel.

Naast het amendement dat ertoe strekt artikel 3 te doen vervallen (zie *supra*, blz. 20), dient de heer Erdman een amendement in (Gedr. St., Senaat, nr. 1-456/2, amendement nr. 4) dat ertoe strekt artikel 5 te vervangen als volgt: «Art. 5 — De artikelen 654, 655 en 657 van het Gerechtelijk Wetboek worden opgeheven.»

Dit amendement wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Article 6 (Article 5 du texte adopté)

L'un des auteurs principaux de la proposition souligne que cet article s'inscrit dans l'optique du projet Franchimont qui prévoit la possibilité de régler le problème d'éventuelles nullités avant la fin du procès pénal. L'article proposé apporte une réponse à l'éternelle critique selon laquelle la question de la nullité de certains actes ne peut être examinée qu'au terme de la procédure.

Un membre demande si les mots «les actes faits par les juges dessaisis» visent des décisions *stricto sensu*, rendues personnellement par ceux-ci, ou des actes tels qu'une perquisition ou un interrogatoire, matériellement accomplis par d'autres en vertu d'un mandat décerné par le juge d'instruction.

L'annulation porte-t-elle uniquement sur la décision personnelle du magistrat dessaisi ou sur tous les actes qui en découlent ?

L'un des auteurs principaux de la proposition répond que si, par exemple, un mandat de perquisition est déclaré nul, il va de soi que la perquisition opérée sur cette base est, elle aussi, nulle. Tout ce qui découle d'un acte déclaré nul est affecté de la même nullité.

Le précédent intervenant évoque l'hypothèse d'une perquisition, au cours de laquelle des pièces sont saisies. Ces pièces sont ensuite déposées au greffe du tribunal. Si le juge d'instruction est dessaisi de l'affaire, qu'advient-il de ces pièces ? Le nouveau juge d'instruction désigné peut-il s'en saisir sans autre formalité, ou doivent-elles être restituées à leur propriétaire, avec tous les risques que cela comporte ?

L'un des auteurs principaux de la proposition renvoie à l'article 536 du Code d'instruction criminelle, qui pourrait s'appliquer par analogie. Selon cet article, qui traite du règlement des juges, «la Cour de cassation, en jugeant le conflit, statuera sur tous les actes qui pourraient avoir été faits par la cour, le tribunal ou le magistrat qu'elle dessaisira».

C'est délibérément que l'on a marqué la différence entre le mot «handelingen» (art. 6), qui vise des actes définissables et délimités, et le mot «daden» (art. 7), qui a une extension plus large. Ce dernier terme vise non seulement des actes *stricto sensu*, mais aussi des situations, comportements, etc.

L'article 6 (art. 5 du texte adopté) est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

Artikel 6 (Artikel 5 van de aangenomen tekst)

Een van de hoofdindieners van het voorstel wijst erop dat dit artikel volledig aansluit bij het ontwerp-Franchimont, dat voorziet in de mogelijkheid om het probleem van eventuele nietigheden te regelen voor het einde van een strafrechtelijk proces. Het voorgestelde artikel biedt een oplossing voor het sterk bekritiseerde feit dat de nietigheid van bepaalde handelingen pas onderzocht kan worden op het einde van de procedure.

Een lid vraagt of de woorden «de handelingen ... verricht door van de zaak onttrokken rechters» betrekking hebben op beslissingen *stricto sensu*, van deze rechters persoonlijk, of op handelingen zoals een huiszoeking of een verhoor, die in feite door anderen worden uitgevoerd krachtens een mandaat van de onderzoeksrechter.

Heeft de vernietiging met andere woorden alleen betrekking op de persoonlijke beslissing van een van de zaak onttrokken magistraat, of op alle handelingen die er het gevolg van zijn ?

Een van de hoofdindieners van het voorstel antwoordt dat het vanzelf spreekt dat wanneer bijvoorbeeld een huiszoekingsbevel nietig wordt verklaard, ook de huiszoeking die op basis hiervan gebeurd is, nietig is. Al wat geschiedt op basis van een nietig verklaarde handeling, is eveneens nietig.

De vorige spreker geeft het voorbeeld van een huiszoeking, waarbij bepaalde stukken in beslag worden genomen. Deze stukken worden vervolgens bij de griffie van de rechtbank neergelegd. Wat gebeurt er met deze stukken als de zaak aan de onderzoeksrechter wordt onttrokken ? Kan de nieuwe onderzoeksrechter er zonder verdere formaliteiten over beschikken of moeten ze aan hun eigenaar worden teruggegeven, met alle risico's die dat met zich meebrengt ?

Een van de hoofdindieners van het voorstel verwijst naar artikel 536 van het Wetboek van Strafvordering dat hier, *mutatis mutandis*, zou kunnen worden toegepast. Volgens dit artikel, dat handelt over de regelingen van het rechtsgebied, doet het Hof van Cassatie bij de beslissing van het geschil van rechtsgebied, uitspraak over alle handelingen die mochten verricht zijn door het hof, de rechtbank of de rechter, aan wie het de zaak onttrekt.

Er is bewust een onderscheid ingevoerd tussen het woord «handelingen» (art. 6), dat een beperkte en nauwkeurig te omschrijven betekenis heeft en het woord «daden» (art. 7), dat een ruimere betekenis heeft. Met dit laatste woord worden niet alleen de handelingen *stricto sensu* bedoeld, maar ook omstandigheden, gedragingen, enz.

Artikel 6 (art. 5 van de aangenomen tekst) wordt aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Article 6bis (nouveau) (Article 6 du texte adopté)

M. Vandenberghe renvoie à l'article 2 de sa proposition de loi (n° 1-448/1).

En ce qui concerne les causes de récusation énumérées à l'article 828 du Code judiciaire, l'on souligne que l'article 542 du Code d'instruction criminelle fait uniquement état de renvoi pour cause de «suspicion légitime» et ne précise par ce que cela recouvre. La jurisprudence a cependant établi un rapport avec les causes de récusation contenues à l'article 828 du Code judiciaire.

M. Vandenberghe souligne que sa proposition de loi maintient ce rapport. Elle se contente de disposer que les actes du juge d'instruction qui pourraient susciter une impression de partialité doivent être appréciés de manière objective et dans le respect du principe de proportionnalité.

Les causes de récusation qui se rapportent à la personne (lien de parenté, intérêt personnel, qualité d'héritier) ou à la qualité (le juge est tuteur, associé ou créancier de l'une des parties, il y a eu procès entre lui et l'une des parties, il a précédemment connu de la cause en tant que juge, ...) du juge d'instruction ne constituent pas, en elles-mêmes des actes posés par le juge d'instruction. En d'autres termes, elles ne doivent pas être appréciées de la manière proposée.

Il faudra toutefois apprécier de la manière proposée les autres causes de récusation de l'article 828 du Code judiciaire qui supposent bel et bien un acte (par exemple, donner un avis ou recevoir des cadeaux).

Afin d'éviter que la notion «un acte d'un juge d'instruction» ne fasse l'objet d'une interprétation trop large en vertu de laquelle l'appréciation proposée serait étendue à d'autres causes de récusation parmi celles qui sont énumérées à l'article 828 du Code judiciaire (par exemple, le fait d'avoir déjà eu à connaître de la cause en tant que juge⁽¹⁾ l'on pourrait, toutefois, apporter la précision suivante: «Les actes qu'un juge d'instruction pose, au cours d'une instruction judiciaire qu'il dirige, vis-à-vis de l'une des parties à cette instruction, ne peuvent constituer en soi une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité».

Cette modification indique clairement que la disposition proposée ne change rien au dessaisis-

(1) Ce qui, en soi, ne serait pas trop «grave», puisque le critère d'appréciation utilisé est conforme à la jurisprudence de la C.E.D.H. en matière d'impartialité judiciaire.

Artikel 6bis (nieuw) (Artikel 6 van de aangenomen tekst)

De heer Vandenberghe verwijst naar artikel 2 van zijn wetsvoorstel (nr. 1-448/1).

Wat de wrakingsgronden van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek betreft, wordt opgemerkt dat artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering enkel spreekt van verwijzing «op grond van gewettigde verdenking» en niet aangeeft wat daaronder dient te worden begrepen. De rechtspraak legt evenwel een verband met de wrakingsgronden van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

De heer Vandenberghe onderstreept dat zijn wetsvoorstel dit verband onverkort laat. Het stelt enkel dat daden van een onderzoeksrechter naar mogelijke onpartijdigheid die daaruit zou kunnen worden afgeleid, dienen te worden beoordeeld op een objectieve wijze en volgens het beginsel van de proportionaliteit.

Wrakingsgronden die verband houden met de persoon (bv. bloedverwantschap, persoonlijk belang, erfgenaam) of de hoedanigheid (bv. voogd, vennoot, schuldeiser, procespartij in een geding tegen een van de partijen, reeds eerder als rechter van de zaak kennis te hebben genomen, ...) van de onderzoeksrechter vormen op zichzelf geen daad door de onderzoeksrechter gesteld. Deze gronden dienen met andere woorden niet getoetst te worden op de voorgestelde wijze.

Andere wrakingsgronden van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek die wel een daad veronderstellen (bv. het geven van advies, het ontvangen van geschenken) zullen wel op de voorgestelde wijze getoetst dienen te worden.

Teneinde te voorkomen dat «een daad van een onderzoeksrechter» echter te ruim zou geïnterpreteerd worden, waardoor ook mogelijks andere in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek opgesomde wrakingsgronden aan de voorgestelde toetsing zouden worden onderworpen (bv. het feit reeds eerder als rechter van de zaak kennis te hebben genomen⁽¹⁾, kan evenwel volgende verduidelijking worden aangebracht: «Daden door een onderzoeksrechter gesteld in de loop van een door hem gevoerd gerechtelijk onderzoek ten aanzien van een van de partijen in dit onderzoek kunnen op zichzelf slechts aanleiding geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.»

Een dergelijke wijziging maakt duidelijk dat, wat de onttrekking wegens alle andere «daden van een

(1) Wat op zich nog niet «erg» zou zijn, vermits de ingebrachte toetssteen aansluit bij de rechtspraak van het E.H.R.M. inzake rechterlijke onpartijdigheid.

sement pour tous les autres «actes d'un juge d'instruction» (ainsi que le dessaisissement pour l'une des causes qui se rapporte à la personne ou à la qualité du juge), mais que seul l'article 542 du Code d'instruction criminelle est applicable pour ce qui est des actes qu'il pose dans le cadre de l'instruction et ce, sans devoir revenir sur la question de la parenté, de la procédure, etc.

M. Vandenberghe et consorts déposent par conséquent à la proposition de loi un amendement ainsi libellé (Doc. Parl. Sénat, n° 1-448/2, amendement n°1):

«À l'article 542, proposé, du Code d'instruction criminelle, remplacer les mots «d'un juge d'instruction» par les mots «qu'un juge d'instruction pose, au cours d'une instruction judiciaire qu'il dirige, vis-à-vis de l'une des parties à cette instruction.»

Justification

La modification proposée permet d'éviter que la notion «un acte d'un juge d'instruction» fasse l'objet d'une interprétation trop large qui, compte tenu du lien qu'a établi la jurisprudence entre l'article 542 du Code d'instruction criminelle et l'article 828 du Code judiciaire, aurait pour effet d'étendre l'appréciation proposée à certaines des causes de récusation énumérées à l'article 828 du Code judiciaire (par exemple le lien de parenté, l'intérêt personnel, la qualité d'héritier, de tuteur, d'associé, de créancier, de partie à un procès contre l'une des parties, le fait d'avoir déjà connu de la cause en tant que juge,...) qui ne sont pas visées par la loi proposée.

Cette modification indique clairement que rien ne change pour ce qui est du dessaisissement pour «actes d'un juge d'instruction» autres que ceux qu'il pose, au cours d'une instruction judiciaire qu'il dirige, vis-à-vis de l'une des parties à cette instruction.

L'un des auteurs de la proposition de loi «modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la suspicion légitime et l'impartialité du juge d'instruction déclare que la solution proposée par le précédent intervenant lui paraît judicieuse. Elle permet d'éviter les confusions entre l'article 542 du Code d'instruction criminelle et l'article 828 du Code judiciaire.

Il convient de souligner que le but de l'amendement est de faire jouer les règles nouvelles relatives au juge d'instruction à l'égard des actes visés aux alinéas 8, 9 et 11 de l'article 828 du Code judiciaire.

À l'unanimité des 9 membres présents, la Commission se rallie au texte de l'amendement proposé. Elle

onderzoeksrechter» (alook wegens gronden die verband houden met zijn persoon of hoedanigheid) betreft, er niets verandert, maar dat wat betreft de daden in het kader van het onderzoek, enkel artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering van toepassing is, zonder dat men op aanverwantschap, procedure, enz., moet terugkomen.

De heer Vandenberghe c.s. dient bijgevolg een amendement in op het wetsvoorstel, luidend als volgt (Gedr. St., Senaat, nr. 1-448/2, amendement nr. 1):

«In het voorgestelde artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering de woorden «van een onderzoeksrechter» vervangen door de woorden «door een onderzoeksrechter gesteld in de loop van een door hem gevoerd gerechtelijk onderzoek ten aanzien van een van de partijen in dit onderzoek.»

Verantwoording

Aldus wordt voorkomen dat «een daad van een onderzoeksrechter» te ruim zou geïnterpreteerd worden, waardoor, gelet op het verband dat door de rechtspraak tussen artikel 542 Sv. en artikel 828 Gerechtelijk Wetboek gelegd wordt, bepaalde in laatstgenoemd artikel opgesomde wrakingsgronden, die door het wetsvoorstel niet geïnterpreteerd waren (bv. bloedverwantschap, persoonlijk belang, erfgenaam, voogd, vennoot, schuldeiser, procespartij in een geding tegen een van de partijen, reeds eerder als rechter van de zaak kennis te hebben genomen, ...) eveneens aan de voorgestelde toetsing zouden worden onderworpen.

Een dergelijke wijziging maakt duidelijk dat, wat betreft de onttrekking omwille van alle andere «daden van een onderzoeksrechter» dan deze in de loop van een door hem gevoerd gerechtelijk onderzoek gesteld ten aanzien van een van de partijen in dit onderzoek, er niets verandert.

Een van de indieners van het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering, inzake de gewettigde verdenking en de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter (nr. 1-446) vindt de oplossing die de vorige spreker voorstelt erg adequaat. Hierdoor wordt verwarring tussen artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek vermeden.

Er dient op gewezen te worden dat het amendement beoogt de nieuwe regels betreffende de onderzoeksrechter te doen gelden voor de daden bedoeld in de leden 8, 9 en 11 van artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek.

Bij eenparigheid van de 9 aanwezige leden sluit de commissie zich aan bij de tekst van het voorgestelde

décide d'insérer le texte de l'article ainsi amendé en tant qu'article *6bis* nouveau dans la proposition de loi n° 1-456 (amendement n° 6 de M. Vandenberghe et consorts, Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2).

Article 7 (Article 7 du texte adopté)

Il est fait observer que, l'article 657 du Code judiciaire étant abrogé par l'article 5 de la proposition de loi, l'article 7 doit être autrement formulé.

M. Erdman dépose un amendement tendant à remplacer les termes « *aux articles 648 à 659 du Code judiciaire* » par les termes « *aux articles 648 à 653, 656, 658 et 659 du Code judiciaire* » (Doc. parl. Sénat, n° 1-456/2, amendement n° 5).

L'amendement et l'article amendé sont adoptés à l'unanimité des 9 membres présents.

Article 8 (Article 8 du texte adopté)

Afin d'éviter toute ambiguïté, les mots « du même Code » sont remplacés par les mots « *du Code d'instruction criminelle* ». Pour le surplus, cet article ne suscite aucune observation et est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

L'ensemble de la proposition de loi n° 1-456 amendé est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

2. Proposition de loi modifiant les articles 542 et 545 du Code d'instruction criminelle (n° 1-448/1 de M. Vandenberghe et consorts)

L'article 2 amendé de cette proposition de loi est, sous réserve d'une légère correction de forme, inséré en tant qu'article *6bis* nouveau dans la proposition de loi n° 1-456/1, de MM. Lallemand, Erdman et consorts (voir amendement n° 6 de M. Vandenberghe et consorts, Doc. Parl., Sénat, n° 1-456/2).

Par suite de l'adoption de cette dernière proposition de loi, celle de M. Vandenberghe et consorts devient sans objet.

3. Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la suspicion légitime et l'impartialité du juge d'instruction (n° 1-446/1 de M. Verhofstadt et consorts)

Par suite du vote de la proposition de loi n° 1-456, la proposition de loi de M. Verhofstadt et consorts devient sans objet.

amendement. Ze besluit de tekst van het aldus geamendeerde artikel als een nieuw artikel *6bis* in te voegen in het wetsvoorstel nr. 1-456 (amendement nr. 6 van de heer Vandenberghe c.s., Gedr. St. Senaat, nr. 1-456/2).

Artikel 7 (Artikel 7 van de aangenomen tekst)

Er wordt opgemerkt dat aangezien artikel 5 van dit wetsvoorstel artikel 657 van het Gerechtelijk Wetboek opheft, artikel 7 anders moet worden geformuleerd.

De heer Erdman dient een amendement in dat ertoe strekt de woorden « *overeenkomstig de artikelen 648 tot 659 van het Gerechtelijk Wetboek* » te vervangen door de woorden « *overeenkomstig de artikelen 648 tot 653, 656, 658 en 659 van het Gerechtelijk Wetboek* » (Gedr. St. Senaat, nr. 1-456/2, amendement nr. 5).

Het amendement en het aldus geamendeerde artikel worden aangenomen bij eenparigheid van de negen aanwezige leden.

Artikel 8 (Artikel 8 van de aangenomen tekst)

Om alle onduidelijkheid te voorkomen, worden de woorden « van hetzelfde Wetboek » vervangen door de woorden « *van de Wetboek van Strafvordering* ». Verder geeft dit artikel geen aanleiding tot opmerkingen. Het wordt aangenomen bij eenparigheid van de 9 aanwezige leden.

Het geamendeerde wetsvoorstel nr. 1-456 wordt aangenomen bij eenparigheid van de 9 aanwezige leden.

2. Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 542 en 545 van het Wetboek van Strafvordering (nr. 448/1, van de heer Vandenberghe c.s.)

Het geamendeerde artikel 2 van dit wetsvoorstel wordt — met een kleine wijziging wat de vorm betreft — als artikel *6bis* (nieuw) ingevoegd in het wetsvoorstel nr. 1-456/1 van de heren Lallemand en Erdman c.s. (zie amendement nr. 6 van de heer Vandenberghe c.s., Gedr. St., Senaat, nr. 1-456/2).

Ten gevolge van de aanneming van dat laatste voorstel vervalt het wetsvoorstel van de heer Vandenberghe c.s.

3. Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering, inzake de gewettigde verdenking en de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter (nr. 1-446/1 van de heer Verhofstadt c.s.)

Ten gevolge van de aanneming van het wetsvoorstel nr. 1-456 vervalt het wetsvoorstel van de heer Verhofstadt c.s.

On se reportera en particulier, pour l'article 6, à la discussion de l'article 4 de la proposition de loi n° 1-456 (voir *supra*, p. 21).

*
* *

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 9 membres présents.

La Rapporteuse,
Andrée DELCOURT-PÊTRE.

Le Président,
Roger LALLEMAND.

Wat inzonderheid artikel 6 betreft, wordt verwezen naar de bespreking van artikel 4 van het wetsvoorstel nr. 1-456 (zie *supra*, blz. 21).

*
* *

Dit verslag is goedgekeurd bij eenparigheid van de 9 aanwezige leden.

De Rapporteur,
Andrée DELCOURT-PÊTRE.

De Voorzitter,
Roger LALLEMAND.

|

|

TEXTE ORIGINAL

Intitulé

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement (Proposition de loi n° 1-456)

Proposition de loi modifiant les articles 542 et 545 du Code d'instruction criminelle (Proposition de loi n° 1-448)

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la suspicion légitime et l'impartialité du juge d'instruction (Proposition de loi n° 1-446)

Article premier
(Propositions de loi n°s 1-446/1, 1-448 et 1-456)

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2
(Proposition de loi n° 1-446)

L'article 650 du Code judiciaire est complété par un deuxième alinéa, rédigé comme suit:

«Les actes d'un juge d'instruction ne constituent en soi une cause de suspicion légitime que lorsqu'ils compromettent manifestement son impartialité ou son indépendance, notamment lorsqu'il a donné conseil ou écrit sur un différend, qu'il a été reçu par une des parties à ses frais ou a agréé d'elle des présents, ou dans les cas prévus à l'article 828, 11°.»

Art. 2
(Proposition de loi n° 1-456)

L'article 653 du Code judiciaire est remplacé comme suit:

«Art. 653. — La demande de dessaisissement est formée par requête motivée et signée par une partie ou son avocat, déposée au greffe de la Cour de cassation, en autant d'exemplaires qu'il y a de parties en cause.

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION DE LA JUSTICE

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement

Article premier

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 653 du Code judiciaire est remplacé comme suit:

«Art. 653. — La demande de dessaisissement est formée par requête motivée [...] signée par une partie ou son avocat, déposée au greffe de la Cour de cassation [...].

OORSPRONKELIJKE TEKST

Opschrift

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter (Wetsvoorstel nr. 1-456)

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 542 en 545 van het Wetboek van Strafvordering (Wetsvoorstel nr. 1-448)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering, inzake de wettige verdenking en de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter (Wetsvoorstel nr. 1-466)

Artikel 1
(Wetsvoorstellen nrs. 1-446/1, 1-448 en 1-456)

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Artikel 650 van het Gerechtelijk Wetboek wordt aangevuld met een tweede lid, luidende:

«Daden van een onderzoeksrechter vormen op zichzelf slechts een grond van wettige verdenking, wanneer ze kennelijk de onpartijdigheid of onafhankelijkheid in het gedrang brengen, onder meer bij het raad geven of schrijven over een geschil, wanneer hij door een partij op haar kosten ontvangen wordt of van haar geschenken aangenomen heeft, of in de gevallen bepaald in artikel 828, 11°.»

Art. 2
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

Artikel 653 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen als volgt:

«Art. 653. — De vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter wordt ingesteld bij een met redenen omkleed en door een partij of haar advocaat ondertekend verzoekschrift dat ter griffie van het Hof van Cassatie wordt ingediend, in zoveel exemplaren als er partijen in het geding zijn.

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE VOOR DE JUSTITIE

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 653 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen als volgt:

«Art. 653. — De vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter wordt ingesteld bij een met redenen omkleed en door een partij of haar advocaat ondertekend verzoekschrift dat ter griffie van het Hof van Cassatie wordt ingediend [...].

TEXTE ORIGINALRE

Dans les vingt-quatre heures du dépôt de la requête, celle-ci est notifiée aux parties non-requérantes, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour. La notification mentionne le texte des articles 648 à 659.

Chacune des parties peut déposer au greffe de la Cour un mémoire en réponse dans les huit jours de la notification. Si elle reconnaît l'urgence, la Cour peut réduire ce délai à deux jours.

Les mémoires en réponse sont immédiatement notifiés au requérant, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour. Les autres parties peuvent en prendre connaissance au greffe de la Cour.»

Art. 3
(Proposition de loi n° 1-456)

Les articles 654 et 655 du même Code sont abrogés.

Art. 3
(Proposition de loi n° 1-446)

L'article 654, premier alinéa, du même Code est abrogé.

Art. 4
(Proposition de loi n° 1-446)

L'article 655 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

«*Art. 655.* — La Cour de cassation prend connaissance de la requête et des pièces. Elle entend la partie demanderesse, les autres parties à la cause et le juge ou le conseiller intéressé. Elle statue définitivement ou ordonne que le tout soit communiqué.»

Art. 4
(Proposition de loi n° 1-456)

L'article 656 du même Code est remplacé comme suit :

«*Art. 656.* — Dans les vingt-quatre heures du dépôt de la requête, la Cour fixe le jour de l'audience et ordonne :

1° la communication immédiate de la requête et des pièces y annexées aux juges dont le dessaisissement est demandé, pour faire, dans un délai fixe, leur déclaration au bas de l'expédition de l'arrêt;

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION DE LA JUSTICE

Dans les vingt-quatre heures du dépôt de la requête, celle-ci est notifiée aux parties non-requérantes, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour. La notification mentionne le texte des articles 648 à 659.

Chacune des parties peut déposer au greffe de la Cour un mémoire en réponse dans les huit jours de la notification. Si elle reconnaît l'urgence, la Cour peut réduire ce délai à deux jours.

Les mémoires en réponse sont immédiatement notifiés au requérant, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour. Les autres parties peuvent en prendre connaissance au greffe de la Cour.»

Art. 3

L'article 656 du même Code est remplacé comme suit :

«*Art. 656.* — Dans les vingt-quatre heures du dépôt de la requête, la Cour fixe le jour de l'audience et ordonne :

1° la communication immédiate de la requête et des pièces y annexées aux juges dont le dessaisissement est demandé, pour faire, dans un délai fixe, leur déclaration au bas de l'expédition de l'arrêt;

OORSPRONKELIJKE TEKST

Binnen vierentwintig uren na het indienen van het verzoekschrift geeft de griffier van het Hof hiervan bij gerechtsbrief kennis aan de niet-verzoekende partijen. In de kennisgeving wordt de tekst van de artikelen 648 tot 659 opgenomen.

Elke partij kan binnen acht dagen na de kennisgeving bij de griffie van het Hof een memorie van antwoord indienen. Indien het Hof de zaak spoedeisend verklaart, kan het deze termijn verkorten tot twee dagen.

De griffier van het Hof geeft bij gerechtsbrief onmiddellijk kennis van de memories van antwoord aan de verzoeker. De andere partijen kunnen hiervan inzage nemen op de griffie van het Hof.»

Art. 3
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

De artikelen 654 en 655 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 3
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Artikel 654, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 4
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Artikel 655 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

«*Art. 655.* — Het Hof van Cassatie neemt inzage van het verzoekschrift en van de stukken. Het hoort de verzoekende partij, de andere partijen in het geding en de betrokken rechter of raadsheer. Het doet einduitspraak, of beveelt dat alles zal worden meege-deeld.»

Art. 4
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

Artikel 656 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

«*Art. 656.* — Binnen vierentwintig uren na het indienen van het verzoekschrift bepaalt het Hof de zittingsdag en beveelt :

1° dat van het verzoekschrift en de bijgevoegde stukken onmiddellijk mededeling wordt gedaan aan de rechter tegen wie onttrekking wordt gevorderd teneinde binnen een bepaalde termijn zijn verklaring onderaan op de uitgifte van het arrest te stellen;

TEKSTAANGENOMENDOORDE COMMISSIE VOOR DE JUSTITIE

Binnen vierentwintig uren na het indienen van het verzoekschrift geeft de griffier van het Hof hiervan bij gerechtsbrief kennis aan de niet-verzoekende partijen. In de kennisgeving wordt de tekst van de artikelen 648 tot 659 opgenomen.

Elke partij kan binnen acht dagen na de kennisgeving bij de griffie van het Hof een memorie van antwoord indienen. Indien het Hof de zaak spoedeisend verklaart, kan het deze termijn verkorten tot twee dagen.

De griffier van het Hof geeft bij gerechtsbrief onmiddellijk kennis van de memories van antwoord aan de verzoeker. De andere partijen kunnen hiervan inzage nemen op de griffie van het Hof.»

Art. 3

Artikel 656 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

«*Art. 656.* — Binnen vierentwintig uren na het indienen van het verzoekschrift bepaalt het Hof de zittingsdag en beveelt :

1° dat van het verzoekschrift en de bijgevoegde stukken onmiddellijk mededeling wordt gedaan aan de rechter tegen wie onttrekking wordt gevorderd teneinde binnen een bepaalde termijn zijn verklaring onderaan op de uitgifte van het arrest te stellen;

TEXTE ORIGINAL

2° la communication immédiate au ministère public saisi du dossier, pour rendre, dans le même délai, son avis motivé;

3° la convocation des parties à comparaître devant elle, pour être entendues sur la demande de dessaisissement;

4° le rapport, à jour indiqué, par l'un des conseillers nommé par l'arrêt.

La Cour peut ordonner que l'ensemble du dossier lui soit communiqué ou prononcer toute disposition préparatoire à sa décision qu'elle jugera nécessaire.

La Cour peut ordonner qu'il soit sursis au jugement du procès, aux procédures conservatoires et d'instruction, et, en matière criminelle, à la mise en accusation ou à la formation du jury.

L'arrêt est notifié immédiatement aux parties, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour.»

Art. 5
(Proposition de loi n° 1-456)

L'article 657 du même code est abrogé.
(voir également *supra*, l'article 3 de la proposition de loi n° 1-456, et les articles 3 et 4 de la proposition de loi n° 1-446)

Art. 6
(Proposition de loi n° 1-456)

L'article 658 du même Code est complété par un quatrième alinéa libellé comme suit:

«La Cour peut en outre annuler les actes faits avant la prononciation de la décision, par les juges dessaisis.»

Art. 2
(Proposition de loi n° 1-448)

L'article 542 du Code d'instruction criminelle est complété par un troisième alinéa, rédigé comme suit:

«Les actes d'un juge d'instruction ne peuvent constituer en soi une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité.»

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION DE LA JUSTICE

2° la communication immédiate au ministère public saisi du dossier, pour rendre, dans le même délai, son avis motivé;

3° la convocation des parties à comparaître devant elle, pour être entendues sur la demande de dessaisissement;

4° le rapport, à jour indiqué, par l'un des conseillers nommé par l'arrêt.

La Cour peut ordonner que l'ensemble du dossier lui soit communiqué ou prononcer toute disposition préparatoire à sa décision [...].

La Cour peut ordonner qu'il soit sursis au jugement du procès, aux procédures conservatoires et d'instruction, et, en matière criminelle, à la mise en accusation ou à la formation du jury.

L'arrêt est notifié immédiatement aux parties, sous pli judiciaire, par le greffier de la Cour.»

Art. 4

Les articles 654, 655 et 657 du [...] Code judiciaire sont abrogés.

Art. 5

L'article 658 du même Code est complété par un quatrième alinéa libellé comme suit:

«La Cour peut en outre annuler les actes faits avant la prononciation de la décision, par les juges dessaisis.»

Art. 6

L'article 542 du Code d'instruction criminelle est complété par un troisième alinéa, rédigé comme suit:

«Les actes accomplis par un juge d'instruction au cours d'une enquête judiciaire qu'il mène, à l'égard d'une des parties ne peuvent constituer en soi une cause de suspicion légitime que si leur nature et leur étendue font naître objectivement une impression de partialité.»

OORSPRONKELIJKE TEKST

2° dat onmiddellijk mededeling wordt gedaan aan het openbaar ministerie dat het dossier behandelt, opdat het binnen dezelfde termijn een met redenen omkleed advies uitbrengt;

3° dat de partijen worden opgeroepen om voor het Hof te verschijnen teneinde over de vordering tot onttrekking te worden gehoord;

4° dat een van de raadsheren die in het arrest wordt aangewezen, op een bepaalde dag verslag uitbrengt.

Het Hof kan bevelen dat het volledige dossier hem wordt medegedeeld en alle maatregelen nemen die het nodig acht ter voorbereiding van zijn beslissing.

Het Hof kan bevelen dat de uitspraak over de zaak, de onderzoeksprocedures en de procedures tot bewaring van recht en, wat de strafzaken betreft, de inbeschuldigingstelling of de samenstelling van een jury, opgeschort worden.

De griffier van het Hof geeft de partijen onmiddellijk bij gerechtsbrief kennis van het arrest.»

Art. 5
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

Artikel 657 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.
(zie eveneens *supra*, artikel 3 van het wetsvoorstel nr. 1-456, en de artikelen 3 en 4 van het wetsvoorstel nr. 1-446)

Art. 6
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

Artikel 658 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met een vierde lid, luidende:

«Het Hof kan bovendien de handelingen vernietigen die vóór de uitspraak van de beslissing zijn verricht door van de zaak onttrokken rechters.»

Art. 2
(Wetsvoorstel nr. 1-448)

Artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering wordt aangevuld met een derde lid, luidende:

«Daden van een onderzoeksrechter kunnen op zichzelf slechts aanleiding geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.»

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE VOOR DE JUSTITIE

2° dat onmiddellijk mededeling wordt gedaan aan het openbaar ministerie dat het dossier behandelt, opdat het binnen dezelfde termijn een met redenen omkleed advies uitbrengt;

3° dat de partijen worden opgeroepen om voor het Hof te verschijnen teneinde over de vordering tot onttrekking te worden gehoord;

4° dat een van de raadsheren die in het arrest wordt aangewezen, op een bepaalde dag verslag uitbrengt.

Het Hof kan bevelen dat het volledige dossier hem wordt medegedeeld en alle maatregelen nemen [...] ter voorbereiding van zijn beslissing.

Het Hof kan bevelen dat de uitspraak over de zaak, de onderzoeksprocedures en de procedures tot bewaring van recht en, wat de strafzaken betreft, de inbeschuldigingstelling of de samenstelling van een jury, opgeschort worden.

De griffier van het Hof geeft de partijen onmiddellijk bij gerechtsbrief kennis van het arrest.»

Art. 4

De artikelen 654, 655 en 657 van [...] het Gerechtelijk Wetboek worden opgeheven.

Art. 5

Artikel 658 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met een vierde lid, luidende:

«Het Hof kan bovendien de handelingen vernietigen die vóór de uitspraak van de beslissing zijn verricht door van de zaak onttrokken rechters.»

Art. 6

Artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering wordt aangevuld met een derde lid, luidende:

«Daden ten aanzien van een van de partijen door een onderzoeksrechter verricht in de loop van een door hem gevoerd gerechtelijk onderzoek kunnen op zichzelf slechts aanleiding geven tot gewettigde verdenking wanneer uit hun aard en omvang objectief bekeken een indruk van partijdigheid ontstaat.»

TEXTE ORIGINAL

Art. 5
(Proposition de loi n° 1-446)

L'article 542 du Code d'instruction criminelle est complété par un troisième alinéa, rédigé comme suit :

«Les actes d'un juge d'instruction ne constituent en soi une cause de suspicion légitime que lorsqu'ils compromettent manifestement l'impartialité ou l'indépendance.»

Art. 7
(Proposition de loi n° 1-456)

L'article 545 du Code d'instruction criminelle est remplacé comme suit :

«*Art. 545.* — La chambre de la Cour de cassation, qui connaît des pourvois en matière criminelle, correctionnelle ou de police, statue conformément aux articles 648 à 659 du Code judiciaire.»

Art. 3
(Proposition de loi n° 1-448)

À l'article 545 du même Code, les mots «et les parties entendues,» sont insérés entre les mots «et des pièces,» et les mots «la chambre de la Cour de cassation».

Art. 6
(Proposition de loi n° 1-446)

L'article 545 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

«*Art. 545.* — La chambre de la Cour de cassation qui connaît des pourvois en matière criminelle, correctionnelle ou de police prend connaissance de la requête et des pièces. Elle entend la partie demanderesse, les autres parties intéressées et le juge ou le conseiller intéressé. Elle statuera définitivement ou ordonnera que tout soit communiqué.»

Art. 8
(Proposition de loi n° 1-456)

Les articles 543, 544, 546, 547, 548, 549, 550 et 551 du même Code sont abrogés.

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION
DE LA JUSTICE

Art. 7

L'article 545 du même Code [...] est remplacé comme suit :

«*Art. 545.* — La chambre de la Cour de cassation, qui connaît des pourvois en matière criminelle, correctionnelle ou de police, statue conformément aux articles 648 à 653, 656, 658 et 659 du Code judiciaire.»

Art. 8

Les articles 543, 544, 546, 547, 548, 549, 550 et 551 du [...] Code d'instruction criminelle sont abrogés.

OORSPRONKELIJKE TEKST

Art. 5
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Artikel 542 van het Wetboek van Strafvordering wordt aangevuld met een derde lid, luidende :

«Daden van een onderzoeksrechter vormen op zichzelf slechts een grond van gewettigde verdenking, wanneer ze kennelijk de onpartijdigheid of onafhankelijkheid in het gedrang brengen.»

Art. 7
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

Artikel 545 van het Wetboek van Strafvordering wordt vervangen als volgt :

«*Art. 545.* — De kamer van het Hof van Cassatie die kennis neemt van het cassatieberoep in criminele, correctionele en politiezaken, doet uitspraak overeenkomstig de artikelen 648 tot 659 van het Gerechtelijk Wetboek.»

Art. 3
(Wetsvoorstel nr. 1-448)

In artikel 545 van hetzelfde Wetboek worden tussen de woorden «van de stukken» en de woorden «doet de kamer» ingevoegd de woorden «en het horen der partijen».

Art. 6
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Artikel 545 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

«*Art. 545.* — De kamer van het Hof van Cassatie die kennis neemt van het cassatieberoep in criminele, correctionele en politiezaken, neemt inzage van het verzoekschrift en van de stukken. Zij hoort de verzoekende partij, de andere belanghebbende partijen en de betrokken rechter of raadsheer. Zij doet einduitspraak, of beveelt dat alles zal worden meegedeeld.»

Art. 8
(Wetsvoorstel nr. 1-456)

De artikelen 543, 544, 546, 547, 548, 549, 550 en 551 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE

Art. 8

Artikel 545 van hetzelfde Wetboek [...] wordt vervangen als volgt :

«*Art. 545.* — De kamer van het Hof van Cassatie die kennis neemt van het cassatieberoep in criminele, correctionele en politiezaken, doet uitspraak overeenkomstig de artikelen 648 tot 653, 656, 658 en 659 van het Gerechtelijk Wetboek.»

De artikelen 543, 544, 546, 547, 548, 549, 550 en 551 van het Wetboek van Strafvordering worden opgeheven.

TEXTE ORIGINAL

Art. 7
(Proposition de loi n° 1-446)

La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

**TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION
DE LA JUSTICE**

OORSPRONKELIJKE TEKST

Art. 7
(Wetsvoorstel nr. 1-446)

Deze wet treedt in werking de dag waarop ze in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt.

**TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE**